

Kvinnors våld mot kvinnor

En jämförande studie av könsmaktsanalysen och våld i lesbiska
parrelationer

Abstract

Fokus för denna uppsats är våld i lesbiska parrelationer och hur man teoretiskt kan konceptualisera detta våld. Mitt övergripande syfte har varit att öka förståelsen för denna form av våld och därmed bidra till ett relativt outvecklat forskningsfält. Ett ytterligare syfte har varit att undersöka om den könsmaktsanalys som haft stor betydelse för tolkningen och förståelsen av mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer även kan förklara våldet i en lesbisk parrelation. Fokus för min analys har dels varit om och i så fall på vilket sätt kön är en faktor som kan förklara det lesbiska relationsvåldet, dels om en förståelse av våldet inom en könsbaserad teori kan innebära en viss problematik. Jag har även undersökt andra faktorer som heterosexism och homofobi och dess betydelse för våldets uppkomst och former samt mer individrelaterade förklaringsmodeller. Den slutsats jag kunnat komma fram till som ett resultat av min teoretiska analys är att det lesbiska relationsvåldet inte uteslutande kan förstås eller konceptualiseras inom en könsmaktsanalys utan att analysen måste kompletteras med en analys av homofobins och heterosexismens påverkan på lesbiska som grupp och således även på det våld som utövas i dessa relationer. Jag anser även att en renodlat strukturell analys på egen hand kan ha svårigheter med att förklara våldet vilket föranlett mig till att lyfta fram en kombinerad strukturell och individualpsykologisk modell för uppnåendet av en mer övergripande teoretisk ram inom vilken man kan förstå våld i lesbiska parrelationer.

Nyckelord: Kön, homofobi, heterosexism, våld, lesbiska parrelationer, struktur/aktör.

Abstract

This essay focuses on violence in intimate lesbian relationships and how you theoretically can conceptualise this kind of violence. My overall purpose has been to increase the understanding for this type of violence and thereby contribute to a field of research that in many aspects is underdeveloped. An additional purpose has been to investigate if the gender based analysis, which has had great influence on the interpretation and understanding of men's violence against women in intimate heterosexual relationships, also, can explain the violence which occurs in lesbian intimate relationships. The focus for the analysis has been to examine whether gender is a factor that can explain the lesbian relationship violence and if so, how. I have also examined if an incorporation of the lesbian partnership violence into the gender-based theory can bring about problematic consequences for an adequate interpretation of this type of violence. I have also examined other factors such as heterosexism and homophobia and these factors relevance for the causes and effects of the violence along with theoretical models, which focuses more on individual factors. My conclusion based on my theoretical analysis is that violence in intimate lesbian relationships cannot exclusively be explained within the gender based analysis, but that the analysis must be complemented with an analysis of the impact of homophobia and heterosexism on lesbians as a group as well as the impact on the abuse which is perpetrated in the individual relationship. I have also come to the conclusion that an analysis, which is restricted to structural factors alone, cannot explain the violence, which leads me to put forward a combined structural and individual-psychological model of interpretation to achieve a comprehensive theoretical frame within which we can understand violence in intimate lesbian relationships.

Keywords: Gender, homophobia, heterosexism, violence, intimate lesbian relationships, structure/agency.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Teoretiska utgångspunkter	6
1.2.1 Kön och konstruktivism.....	8
1.2.2 Intersektionalitet	9
1.3 Metod	9
1.4. Material	10
1.5 Avgränsningar	12
2. Mäns våld mot kvinnor – könsmaktsanalysen	13
3. Våld i lesbiska parrelationer	16
3.1 Förekomsten av våld i lesbiska parrelationer	17
3.1.1 Våldsamt lika och olika - Resultat av Holmbergs och Stjernqvists studie.....	19
3.2 Forskningsläge - Varför har våldet osynliggjorts?	20
3.2.1 Kvinnorörelsens motstånd	21
3.2.2 Normer för kön och tolkningen av det lesbiska relationsvåldet	22
4. Olikhet eller likhet?	24
4.1 Heteronormativitet	25
5. Makt och konstruktionen av kön	27
5.1 Essentialism och konstruktivism – synen på könet	28
5.1.1 Parrelationens dynamik	29
6. Homofobi och heterosexism	31
6.1 Isolering och internaliserad homofobi	31
6.2 Skillnader i motiv – kvinnlighet och homofobi	33
7. Struktur/aktör – vikten av kontextkänslighet	35
7.1 Orsaksförklaringar – går de att finna?	35
7.2 Individ eller samhällsnivå – kombination eller antingen eller?	36
7.2.1 Ett teoretiskt ramverk för våld i intima relationer	38
8. Avslutande diskussion	41
Referenslista	46
Bilaga 1	52

1. Inledning

Under de senaste fem åren har jag varit aktiv inom kvinnojourserna och arbetat både praktiskt och teoretiskt mot mäns våld mot kvinnor. Min teoretiska utgångspunkt i detta arbete har baserats på en feministisk könsmaktsanalys av våldet som baserat i strukturer av manlig överordning. På senare år har dock diskussionen om våld i lesbiska relationer blivit alltmer aktuell inom kvinnojourserna och på kvinnojournerna, men kunskapen om och förståelsen av detta fenomen har varit bristande i många avseenden. Eftersom den könsmaktsanalys man utgår från i kvinnojourserna baseras på manliga förövare och kvinnliga offer blir förekomsten av kvinnliga förövare som misshandlar andra kvinnor i en intim relation problematiskt att hantera, både ur praktiskt och teoretiskt hänseende. Det är denna problematik jag vill lyfta fram och analysera i denna uppsats parallellt med en analys av våld i lesbiska parrelationer på en mer generell nivå.

1.1 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna uppsats är att bidra till den pågående forskningen om våld i lesbiska relationer. Utöver denna mer generella önskan syftar jag till att undersöka likheter och skillnader mellan det heterosexuella och det lesbiska partnervåldet.

Mitt syfte är att utveckla och problematisera den teoretiska förståelsen av lesbiskt partnervåld och i förlängningen heterosexuellt partnervåld. Jag kommer således inte att fördjupa mig i mer ”praktiska” aspekter av våldet som exempelvis utvecklandet av samhällliga instanser och liknande. Mitt syfte är snarare att undersöka hur det lesbiska partnervåldet kan konceptualiseras teoretiskt och om den könsbaserade teori, som könsmaktsanalysen kan definieras som, har ett förklaringsvärde i relation till detta våld. Jag vill även lyfta upp problematiska aspekter som den könsbaserade teorin kan innebära för förklaringen av det lesbiska partnervåldet och föra en diskussion om vilken typ av teoretisk modell som är bäst lämpad att förklara våldet.

Övergripande frågeställning

- Hur kan våld i lesbiska parrelationer förstås?

Preciserade frågeställningar:

- Kan könsmaktsanalysen förklara våld i lesbiska parrelationer eller krävs det en kompletterande/alternativ teoretisk modell?
- Vad innebär förekomsten av lesbiskt partnervåld för den feministiska könsmaktsanalysens förklaringsvärde?
- Vilken betydelse har normer för kön och sexualitet som förklaringsfaktorer för förståelsen av våld i lesbiska parrelationer?

1.2 Teoretiska utgångspunkter

I min uppsats kommer jag att utgå från ett konstruktivistiskt perspektiv tillsammans med ett feministiskt intersektionellt perspektiv.

Socialkonstruktivismen som en vetenskapsteori har under de senaste decennierna fått stor genomslagskraft inom flertalet discipliner inom akademien. Detta kan ses som en konsekvens dels av dess uppgörelse med traditionella synsätt som realismen, positivismen och rationalismen, dels till följd av att den utgör en kritisk kraft eftersom den ifrågasätter det som betraktas som objektiva fakta och kunskap, det vill säga att man inom denna teori antar en kritisk inställning till självklar kunskap (Barlebo Wennerberg, 2001:11). En grundtanke inom socialkonstruktivismen är att språket är en social konstruktion i betydelsen att det inte finns en naturlig koppling mellan orden i vårt språk och de ting som dessa refererar till i verkligheten. Eftersom vi förstår verkligheten genom vårt språk innebär detta även att vår kunskap och våra uppfattningar om verkligheten är socialt konstruerade (ibid. s.12, 60-61). Socialkonstruktivismen söker svara på frågan om hur den sociala kontexten påverkar vår kunskap eftersom man antar att vår kunskap påverkas av vår sociala tidsanda och den kunskap som vid en given tidpunkt är förhärskande i vårt samhälle. Man är således intresserad av hur kunskap uppkommit eller producerats och vilka sociala krafter som dominerat i definitionen av den kunskap som i ett visst sammanhang anses vara "sann" (ibid. s.28-30). Enligt Anna Johansson, sociolog och genusforskare, förenas den socialkonstruktivistiska teorin och metoden av ett antal gemensamma filosofiska antaganden. Dessa är som nämnts ovan en kritisk inställning till självklar kunskap, historisk och kulturell specificitet, sambandet mellan kunskap och sociala processer samt sambandet mellan kunskap och social handling (Johansson, 2005:25). Dessa filosofiska antaganden anser jag är väl avpassade för mitt uppsatsämne. Den kritiska inställningen utgörs av

problematiseringen av könsmaktsanalysen. Synliggörandet av hur lesbiskt partnervåld uteslutits från teorier om partnervåld som fokuserats på mäns våld mot kvinnor visar på hur kunskap om ett fenomen är knutet till sociala processer där specifika grupper har större möjlighet att artikulera en ståndpunkt och ett motstånd. Detta visar, anser jag, även på kopplingen mellan sociala handlingar och kunskap. En analys av den teoretiska utvecklingen om heterosexuellt partnervåld och dess specifika antaganden om (kvinnliga) offer och (manliga) förövare visar även på hur teorierna är historiskt och kulturellt specifika. Genom att de uppstått vid en specifik tidpunkt och i en specifik kontext har vissa förståelser och förklaringsmodeller fått större företräde än alternativa sådana.

Inom socialkonstruktivismen utgår man således från antagandet om att vår kunskap om världen inte reflekterar en objektiv eller generell sanning utan att den kunskap vi har och som vi kan erhålla enbart kan reflektera en del av vår sociala verklighet. Våra uppfattningar om verkligheten formas således utifrån specifika kategorier och perspektiv som i sin tur färgar den kunskap vi producerar, där vissa kategoriseringar och perspektiv är mer dominerande än andra genom att de har en starkare förankring i sociala institutioner och i vardagslivets praktik (ibid. s.26). Dessa dominerande strömningar utgör således de strukturer som formar vår kunskap och våra tolkningar av verkligheten, strukturer som ofta baseras på dikotoma uppdelningar av verkligheten och individer där kategorier som kön, klass, etnicitet och sexualitet delar in människor och sociala grupper i olika klasser som betraktas utifrån en viss hierarki. Inom denna sociala kategori utgör vissa samhällsgrupper den norm utifrån vilken andra individer och sociala grupper värderas utifrån, det råder således en hierarkisk ordning mellan de olika kategorierna (ibid.). Man kan även hävda att det råder hierarkier inom de olika kategorierna eftersom de inte är ömsesidigt uteslutande utan kan utgöras av individer som tillhör olika kollektiv och som därmed kan ha olika ställning inom dessa. Denna utgångspunkt anser jag är av vikt i relation till hur det lesbiska partnervåldet och specifikt de lesbiska offren för partnervåld osynliggjorts inom en kvinnorörelse som betonar likheter mellan kvinnor vilket i realiteten kan innebära att de kvinnor som innehar en privilegierad position inom gruppen kvinnor får tolkningsföreträde om vilken typ av förtryck som är mest avgörande att adressera.

Søren Barlebo Wennerberg, forskare i politik och filosofi, menar att socialkonstruktivismen kan användas i en situation då man som forskare är intresserad av ett specifikt tematiskt område och samtidigt vill komplettera det traditionella

perspektivet/teorin på grund av att denna uppfattas som missvisande eller ofullständig (Barlebo Wennerberg, 2001:62). Socialkonstruktivismen kan således användas som en ”konservöppnare” när man vill förhålla sig kritiskt till de traditionella teoretiska angreppssätten inom området, ett verktyg som jag anser är fruktbart för min analys eftersom det möjliggör synliggörandet av ett teoretiskt perspektivs dominerande ställning samt de som är exkluderade.

1.2.1 Kön och konstruktivism

Jag antar även en socialkonstruktivistisk syn på kön då jag utgår från att det inte finns ett naturligt samband mellan biologiskt och socialt kön utan att denna koppling mellan biologiska kvinnor och kvinnlighet samt biologiska män och manlighet är en social konstruktion. Kvinnor och kvinnlighet/feminitet och män och manlighet/maskulinitet är således inga naturliga, oundvikligen sammanhängande kategorier. Jag anser även att denna binära uppdelning är kopplat till föreställningen om heterosexualiteten som naturlig. Det vill säga att uppdelningen av individer i kvinnor och män även förutsätter, för bibehållandet av en uppfattad stabil genusidentitet, ett heterosexuellt begär (Butler 1999:9-11). Enligt Eva Gothlin, docent i genusvetenskap, råder det ingen begreppslig konsensus inom kvinno/köns/genusforskningen kring vad distinktionen mellan kön/genus (biologiskt kön/socialt kön) faktiskt innebär utan att detta är en kontinuerlig diskussion inom forskarsamhället (Gothlin, 1999:13). För en mer utförlig diskussion se bland andra Gothlin (1999) och Kulick, Don (ed.) (1987). *Från kön till genus: kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*.

Jag anser vidare att samhällliga strukturer som skapar hierarkier mellan grupper i samhället på basis av bland annat klass, kön, etnicitet, sexualitet, ålder och funktionsduglighet har en stor påverkan på hur vi lever våra liv, vilka åsikter vi har och hur vi förhåller oss till andra människor. Jag anser dock inte att dessa strukturer är determinerande, ej heller att man på ett adekvat sätt kan rangordna strukturernas inflytande på våra liv. Ofta är denna rangordning en subjektiv praktik eftersom vi som individer påverkas och behandlas olika beroende på i vilket sammanhang vi befinner oss i och därmed finns det en subjektiv förståelse av och uppfattning om vilka strukturella förtryck som är mest avgörande i en enskild individs liv. Trots en strukturell påverkan anser jag att vi som individer har ett aktörsskap. Vi kan verka inom dessa strukturer på sätt som kan leda till en förändring av just de strukturer som formar våra liv. För en adekvat samhällsvetenskaplig analys anser jag således att man bör kombinera

ett aktörs och ett strukturperspektiv som erkänner enskilda individers möjlighet att förändra de omständigheter som påverkar dessas liv, men samtidigt tillerkänner det faktum att dessa möjligheter påverkas av kulturella normer för bland annat kön och sexualitet som skapar en bas för deras tolkning och meningsskapande (Bradley, 1996:27, Zalewski, 2000:142).

1.2.2 Intersektionalitet

I denna uppsats kommer jag även att anta ett intersektionellt feministiskt perspektiv. Jag ansluter mig till Diana Mulinaris definition av detta perspektiv som innebär en betoning av maktrelationers ömsesidiga konstituering. Den intersektionella ansatsen innebär en fokusering på en ”kritisk dekonstruktion av institutionella praktiker och diskurser som skapar specifika typer av kategorier” samt ”en systematisk utforskning av hur kategoriernas ömsesidiga påverkan skapar specifika subjekspositioner och specifika handlingsutrymmen” (Mulinari, 2005:114). Jag anser att man för att förstå fenomenet relationsvåld i alla dess former måste se hur olika förtryckande strukturer samverkar för att bibehålla och understödja våld i intima relationer och hur förståelsen av dessa strukturers intersektion är nödvändig för att inkludera andra grupper än enbart heterosexuella kvinnor och män i analysen. Den intersektionella ansatsen ser jag således som en nödvändig teoretisk utgångspunkt i relation till det jag ämnar undersöka i min uppsats. Eftersom våld i samkönade relationer tyder på att det finns andra former av förtryck som även spelar in i relation till partnervåld är det således nödvändigt att även analysera hur andra former av förtryck så som homofobi och heterosexism påverkar våldsutövning i intima relationer. Ett problem som jag har identifierat i relation till en intersektionell ansats är att jag trots allt, främst på grund av utrymmesskäl, inte kan fördjupa mig i hur samtliga kategorier så som klass, kön, etnicitet, funktionsduglighet, ålder, sexualitet etcetera har för inverkan på partnervåldets förekomst, dynamik och konsekvenser. Jag kommer således att begränsa min analys till att fokusera mer specifikt på hur strukturer av kön och sexualitet kan vara hjälpsamma i analysen av våld i lesbiska parrelationer i relation till våld i heterosexuella parrelationer.

1.3 Metod

Jag har valt att genomföra en renodlat teoretisk studie vilket innebär att jag inte har använt mig av intervjuer eller liknande metoder för insamling av empiriskt material. Även om jag anser att genomförandet av bland annat intervjuer hade kunnat bidra med

viktiga insikter för min analys är det särskilt problematiskt att hitta informanter som utsatts för just denna typ av övergrepp. Dels finns det inga självklara vägar att gå för att hitta dessa personer, dels så är våld i intima relationer ett känsligt ämne och det kan vara än känsligare när man utsätts av en kvinnlig partner som kvinna. Informanterna kan även vara ovilliga att samtala med någon de inte känner på grund av en rädsla för att ifrågasättas på basis av sin sexualitet.

Jag kommer att använda mig av kvalitativ textanalys som metod inom vilken fokus är att ”ta fram det väsentliga innehållet genom en noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext vari den ingår” (Esaiasson et al., 2004:247). Enligt Esaiasson et. al används den kvalitativa textanalysen av alla forskare som knyter an sin egen forskning till tidigare forskningsinsatser eftersom denna anknytning till det rådande forskningsläget förutsätter att man analyserar och tolkar andra forskares texter (ibid.). Att knyta an till det rådande forskningsläget är en central del i min uppsats och jag anser så som Esaiasson et al. att en tolkning och analys av andra forskares texter således är nödvändig, något som ej skulle ha möjliggjorts genom en kvantitativ textanalys. I den kvalitativa textanalysen ges således stort utrymme för tolkningar, det vill säga att texternas innebörd ”avvinns mening”, dvs. att texterna analyseras dels utifrån kontext, dels utifrån författarens position. En tolkning innebär således alltid till viss del en subjektiv praktik, då den tolkande aldrig kan undfly tidigare erfarenheter och kunskap som påverkar det sätt texten förstås, men samtidigt blir det omöjligt att genomföra en analys utan vissa förförståelser eftersom det är genom dessa som man bygger upp sin förståelse av fenomen och kan sätta det i relation till annan kunskap (Bergström & Boréus, 2005:24). Jag anser således att detta utrymme för tolkning kräver en tydlighet i de metodologiska utgångspunkterna och att man som forskare tydligt redogör för sin förförståelse och sina teoretiska utgångspunkter för att läsaren på bästa möjliga sätt ska kunna följa argumentationen och de premisser på vilka den görs i uppsatsen.

1.4. Material

Forskningen om våld inom samkönade relationer är fortfarande väldigt ung. Det är under de senaste tjugo åren som problemet har uppmärksammats och forskning bedrivits. I Sverige har dock utvecklingen gått väldigt långsamt. Det material som finns att tillgå från det svenska forskarsamhället begränsar sig till ett fåtal c- och d-uppsatser, artiklar samt sociologerna Carin Holmberg och Ulrica Stjernqvists rapport *Våldsamt*

lika och olika (2005). I USA har dock forskningen kommit en bit på vägen men även där har den bedrivits i begränsad omfattning. Detta innebär att mitt litteratururval är begränsat och jag anser därför att det varit av största vikt att ta del av huvuddelen av den forskning som publicerats.

Mitt material utgörs av teoretisk litteratur i form av antologier, facklitterära böcker och artiklar. Litteraturen består dels av studier av förekomsten (prevalensstudier) av främst våld i lesbiska relationer, dels av empiriska undersökningar baserade på djupintervjuer av offer för lesbiskt partnervåld. En stor del av litteraturen är även teoretisk litteratur som positionerar sig i relation till tidigare forskning om våld i heterosexuella och i samkönade parrelationer samt söker utveckla den forskning som bedrivits hittills. En risk med att det material som finns tillgängligt inom området våld inom samkönade relationer är relativt begränsat är att jag som läsare påverkas av de teoretiska utgångspunkter och antaganden som dessa forskare antar och då även de resultat som studierna resulterar i till följd av dessa teoretiska utgångspunkter. Det finns således en begränsning i möjligheten att kritiskt granska den tillgängliga litteraturen. Ett ytterligare problem är att litteraturen i många fall är svår att få tag på, dels på grund av att en stor del av forskningen publicerats i amerikanska tidskrifter som inte finns i Sverige vilket innebär att ett införskaffande av den litteraturen skulle medföra omfattande kostnader. Dels på grund av att litteraturen i stor utsträckning inte finns att tillgå vid Lunds universitet vilket innebär att majoriteten av litteraturen införskaffats via fjärrlån, detta har även inneburit att jag inte haft möjlighet att få tillgång till all litteratur inom tidsramarna för denna uppsats. Av denna anledning har jag även i viss utsträckning tvingats förlita mig på andra forskares tolkningar av viss litteratur som inte varit tillgänglig för mig. Ett litteratururval har således ej varit fruktbart eftersom den tillgängliga litteraturen har varit begränsad av olika anledningar. Jag har således använt mig av all den litteratur som jag kunnat införskaffa i min analys. Ett ytterligare problem som berör materialet är att det nästan uteslutande relaterar till en amerikansk kontext vilket kan göra det problematiskt att generalisera eller applicera forskningen på svenska förhållanden. Förhållandena för lesbiska kan se olika ut i Sverige och i USA och detta kan rimligtvis anses påverka hur våldet ter sig och hur vanligt förekommande det är. Jag anser därför att man bör vara försiktig med att dra några generella slutsatser i relation till en svensk kontext utifrån den amerikanska litteraturen.

1.5 Avgränsningar

Jag har valt att enbart analysera våld i lesbiska relationer¹. Dels har jag gjort denna begränsning på grund av utrymmesskäl, dels på grund av att jag anser att detta våld måste analyseras enskilt från våld inom manliga samkönade relationer. Jag ansluter mig till Holmbergs och Stjernqvists förståelse av att kön har betydelse för förståelsen av våld i den samkönade parrelationen och till följd av detta är det således av vikt att diskutera lesbiska och bisexuella kvinnor separat från homo- och bisexuella män. Eftersom kvinnor och män har skilda strukturella förutsättningar kan detta antas påverka innebörden och uttrycken av våld i den samkönade parrelationen vilket gör det relevant med denna teoretiska uppdelning (Holmberg & Stjernqvist, 2005:25).

Den teoretiska redogörelsen för den feministiska könsmaktsanalysen i denna uppsats är relativt begränsad. Detta är ett medvetet val till följd av utrymmesskäl och att jag valt att fokusera på en teoretisk analys av det lesbiska och det heterosexuella relationsvåldet i anslutning till varandra. Detta innebär att en fullständig förståelse av min analys underlättas om läsaren innehar vissa förkunskaper om vad könsmaktsanalysen innebär. Min redogörelse ska därmed ses som en form av idealtyps-redogörelse som i viss utsträckning kan vara missvisande i relation till att det finns en större variation inom rörelsen i inställningen till denna analytiska modell än vad som framgår i min redogörelse.

¹ I denna uppsats ska den "lesbiska relationen" förstås som varje intim relation mellan kvinnor, detta för att inte begränsa fokus till enbart kvinnor som identifierar sig som lesbiska.

2. Mäns våld mot kvinnor – könsmaktsanalysen

Under 70-talet politiserade kvinnorörelsen många av de övergrepp som begicks mot kvinnor i det privata under slagordet ”det personliga är politiskt”. Man började organisera sig kring och politisera frågan om det våld som män utsatte kvinnor för i hemmet genom att definiera det som ett brott mot kvinnors rättigheter. Parallellt med detta arbete lade man (forskare, aktivister, professionella) även stor vikt vid utarbetandet av en feministisk analys som definierade våldet som ett uttryck för och en del av mäns förtryck av kvinnor där våldet sågs som ett medel för att reproducera denna maktordning. Själva basen för våldet identifierades som patriarkala strukturer och ansågs således vara ett könsbaserat fenomen (Merrill, 1996:11-12).

De främsta aktörerna i denna kamp för att få mäns våld mot kvinnor erkänt som ett samhällsproblem har enligt sociologerna Berit Andersson och Magnus Lundberg varit kvinnorörelsen och särskilt de ideella kvinnojourerna. Andersson och Lundberg menar att denna process i Sverige framförallt uppvisar likheter med motsvarande process i USA (Andersson & Lundberg, 2001:64) vilket har stor relevans för denna uppsats. Om man kan anta att den teoretiska modell för heterosexuellt partnervåld som utvecklats i Sverige och i USA har stora likheter underlättas jämförelserna mellan den amerikanska litteraturen och den svenska kontexten i relation till teoribildning på området våld i intima relationer.

Genom forskning har man således kunnat påvisa kvinnojourernas och kvinnorörelsen centrala roll för att synliggöra våldet och definiera problemet, en definition som utgått från specifika karaktäristika (ibid. s.65-67). Våldet antas dels utgå från en särskild samhällsproblematik (mäns samhälleliga överordning), dels framställs våldet som en ”speciell fråga, med en viss typ av våld, en viss sorts gärningsman och ett specifikt slags offer” (ibid. s.67). Offret identifieras som en kvinna som ej antas ha specifika karaktärsdrag som gör att just hon utsätts, hennes utsatthet beror således inte på någon form av individuell patologi. Även mannen som slår, förövaren, definieras som vilken man som helst och kan inte identifieras på basis av specifika karaktärsdrag. Våldet i relationen är inte en enstaka företeelse utan är ofta grovt och eskalerar över tid. Eskaleringen av våldet som även omväxlas med värme och ömhet leder till att kvinnan isoleras alltmer och att våldet normaliseras i relationen (normaliseringsprocessen), det rör sig således om en makt/beroende-cykel (ibid. s.67-68).

I skriften *Kvinnojourskunskap* skriven av sociologen Stina Jeffner betonas det att kvinnor som grupp har gemensamma erfarenheter som underordnade män och att man för att undvika att särskilja kvinnor och kvinnor i arbetet på jourerna utgår från att det våld som kvinnor utsätts för i en heterosexuell relation endast skiljer sig i grad och inte art från det förtryck alla kvinnor drabbas av i ett patriarkalt samhällssystem (Jeffner, 1999:10). Till följd av detta antagande om en gradskillnad mellan vanliga heterosexuella relationer och våldsamma sådana väljer man att lägga förklaringsmodellen på en samhällsnivå istället för en familje- eller individnivå eftersom man menar att det rör sig om ett strukturellt våld. Istället för att söka gemensamma orsaker hos specifika individer eller familjer söker man således efter bakomliggande gemensamma samhällsfaktorer. En förståelse av den samhälleliga maktstrukturen och könsmakten är således nödvändig för att förstå problemets helhet (ibid., s.20-21). Den ideologiska syn som ligger i botten av arbetet i kvinnojourerna har sin förankring främst i en radikalfeministisk samhällsanalys inom vilken patriarkatet ses som den främsta basen för kvinnors underordning. Inom radikalfeminismen fokuserar man på strukturella faktorer och man menar att kvinnors strukturella underordning innebär att de har gemensamma intressen som kvinnor och som underordnade (Zalewski, 2000:16). Den strukturella analysen möjliggör även ett synliggörande av det faktum att en majoritet av förövarna är män vilket osynliggörs om man fokuserar på individen, samtidigt som våldet anses vara så pass utbrett att det inte blir meningsfullt att tala i termer av individuell avvikelse/sjukdom (Jeffner, 1999: 29).

Eftersom kvinnojourerna växte fram parallellt med att uppmärksamheten och forskningen kring våld mot kvinnor ökade i samhället har rörelsen idag enligt Andersson och Lundberg blivit erkänd och ansedd som "expert" på samhällsproblemet mäns våld mot kvinnor (Andersson & Lundberg, 2001:69). Även i regeringens proposition "Olika på lika villkor" hävdar man att kvinnojourerna i Sverige har en stark särställning som experter och att de är "unika bärare av den kunskap om sexualiserat våld som har en feministisk utgångspunkt" (Olika på lika villkor, 1990/91:48). Detta har inneburit att kvinnojourerna och den större rörelse inom vilka de verkat har fått ett tolkningsföreträde av hur våldet bör conceptualiseras och förstås. Partnervåld som sker utanför ramarna för denna förståelse tenderar därmed att exkluderas eller osynliggöras. Enligt Andersson och Lundberg kan således kvinnojourerna definiera vem den misshandlade kvinnan är, vem mannen är och hur problematiken ska hanteras. En av de mest kända forskarna på området är Eva Lundgren vars teorier om våldets

normaliseringsprocess har blivit en etablerad och väl använd teori i kvinnojourernas definitionsarbete (Andersson & Lundberg, 2001:83, Jeffner, 1999:31). Lundgren menar att en konsekvens av misshandeln är att mannen konstituerar kvinnan som underordnad och sig själv som man vilket innebär att normaliseringsprocessen blir en könskonstitueringsprocess. Normaliseringsprocessen är enligt Lundgren en målinriktad strategi för kontroll över kvinnan och en möjlighet för mannen att skapa maskulinitet (Lundgren, 2001:11-15). Lundgrens teorier har dock kritiserats av andra feministiska teoretiker som menar att hennes renodlade strukturella analys leder till en alltför statisk syn på det våld och den maktutövning som män utsätter kvinnor för i heterosexuella parrelationer och att analysen därför tenderar att bli deterministisk². Lundgrens forskning används dock fortfarande som en huvudsaklig inspirationskälla i kvinnojourarbetet och eftersom det är kvinnojourernas definition av misshandeln som fått störst spridning kan man hävda att det är denna definition som uppfattas som den mest legitima definitionen av kvinnomisshandel (Andersson & Lundberg, 2001:79, Ryding, 2001:57). Denna teoris definition av våldet får således en avgörande betydelse för tolkningen och förståelsen av våld i lesbiska parrelationer, både i relation till samhällets syn och i relation till partnernas syn på sina egna roller som offer och förövare i den lesbiska parrelationen.

² För en mer utförlig diskussion om hur våldet kan förstås se bland andra Lundgren & Mellberg, 1993 och Haavind, 1994.

3. Våld i lesbiska parrelationer

Den definition av lesbiskt partnervåld som tycks vara mest vedertagen inom forskningen på detta område är följande definition utvecklad av juristen Barbara Hart:

“a pattern of violent (or) coercive behaviours whereby a lesbian seeks to control the thoughts, beliefs or conduct of (an) intimate partner or to punish the intimate for resisting the perpetrator’s control” (Hart, 1986:173).

Denna definition motsvarar de former av våld som även karaktäriserar den heterosexuella partnermisshandeln, så som fysiskt, materiellt, psykiskt och sexuellt våld, ekonomisk kontroll och hot om våld (Ristock, 2002:8). Enligt genusvetaren Janice L. Ristock finns det en relativ konsensus inom forskningen att formerna för våldsutövningen är desamma i lesbiska parrelationer som i heterosexuella sådana och att det finns tydliga strukturer av en förövare och ett offer. Även psykologen Paula B. Poorman lyfter fram att man genom forskning kunnat bekräfta att det våld som förekommer i lesbiska relationer är återkommande och tenderar att öka i grovhet ju längre relationen pågår, precis som i heterosexuella relationer (Poorman, 2001:11, se även Ristock, 2002:72).

I Ristocks studie som baserades på ett urval av 102 kvinnor med vilka hon genomförde djupintervjuer framkom det att det våld som kvinnorna uttalade sig om är i linje med den generella förståelsen av våld, där våldet inkluderar känslomässiga, verbala, fysiska och sexuella övergrepp som i sin tur varierar från att vara milda till grova övergrepp. En gemensam tendens är att ”målet” med övergreppen är att förneka offret autonomi och önskan att skada, förödmjuka och förnedra henne (Ristock, 2002:32,50). Ristock med flera betonar dock att trots dessa likheter så är det själva motiven bakom och de verktyg som används för att utöva kontroll och det sammanhang inom vilket våldet äger rum som skiljer sig åt, vilket medför att erfarenheterna och konsekvenserna av våldet blir annorlunda. En diskussion som jag återkommer till senare.

De teoretiska modeller som utvecklats på området kan enligt Ristock delas in i individbaserade förklaringar (mikronivå) och mer strukturellt inriktade förklaringsmodeller (makronivå), liknande den forskning som bedrivs på mäns våld mot kvinnor där man dock kan säga att modeller på makronivå dominerar fältet (Ristock,

2002:13). I relation till den feministiska analysen menar Ristock att det finns forskare som delvis teoretiserar kring lesbiskt relationsvåld för att misskreditera den feministiska analysen snarare än för att synliggöra den lesbiska våldsproblematiken. Bland annat tar hon upp fil.dr David Island och fil.mag. Patrick Letelliers forskning i vilken de argumenterar för att förekomsten av samkönat partnervåld avslöjar den feministiska analysens begränsningar och därmed argumenterar för att en psykologisk, könsneutral teori bör ersätta den feministiska (ibid.). Island och Letellier utgår från ett individperspektiv utifrån vilket de menar att våldet är en konsekvens av personlighetsstörningar hos individen och inte ett resultat av samhälleliga maktrelationer (Island och Letellier i Nilsson, 2002:14). Den problematik som Ristock identifierar i relation till denna typ av teorier som argumenterar mot en könsbaserad förståelse av våldet är att deras definition av kön begränsar sig till biologi och anatomi, en utgångspunkt som per automatik motsäger den feministiska analysen eftersom även kvinnor kan vara förövare (Ristock, 2002:13, se även Merrill, 1996:12). Andra forskare menar att våldet kan förklaras inom den dominerande könsbaserade feministiska teorin då kön förstås, inte som ett biologiskt faktum, utan som en patriarkal social konstruktion. Ytterligare andra menar att den feministiska analysen måste kompletteras med en analys av andra förklaringsfaktorer som klass, sexualitet och etnicitet för en mer adekvat analys av det lesbiska relationsvåldet (Ristock, 2002:15).

3.1 Förekomsten av våld i lesbiska parrelationer

Enligt Ristock har kartläggandet av förekomsten av våld i samkönade relationer varit av stor vikt för att ge forskningen legitimitet, på samma sätt som liknande studier genomförts inom fältet mäns våld mot kvinnor för att legitimera den forskningen. Den mest omfattande studien som gjorts på området våld i lesbiska relationer är enligt många bedömare sociologen Claire Renzettis studie från 1992 med titeln *Violent Betrayal* (Ristock, 2002:9). Denna var den första empiriska studie som undersökte likheter och skillnader mellan heterosexuellt och lesbiskt partnervåld och studien refereras till i samtliga texter som jag har tagit del av. Jag har på grund av problem med fjärrlån inte kunnat ta del av denna studie men har dock kunnat ta del av Renzettis senare verk. Renzetti själv menar att hennes studie har citerats av flertalet forskare i syfte att stödja påståendet om att våld i lesbiska och heterosexuella relationer förekommer i lika stor utsträckning. Hon menar dock att hennes studie inte var avsedd

att mäta förekomsten av våld i lesbiska relationer utan snarare syftade till att påvisa att våldet faktiskt förekommer i en sådan utsträckning att det inte kan betraktas som en anomali samt att våldet när det väl äger rum tenderar att återupprepas och öka i frekvens och allvar, en aspekt som även Ristock lyfter fram som relevant i relation till denna typ av studier (Renzetti, 1998:119, Ristock, 2002:10-11). Hennes studie kan enligt hennes egen utsago därmed inte användas som statistisk underlag utan snarare för att bestyrka behovet och vikten av forskning kring lesbiskt relationsvåld och nödvändigheten av stödåtgärder riktade till denna grupp (Renzetti, 1998:119). Hon riktar även kritik mot de studier som definieras som prevalensstudier av lesbiskt relationsvåld på grund av att det empiriska underlaget genomgående består av små, icke-slumpmässiga urval. Frånvaron av studier som baserats på slumpmässiga urval anser hon är ett resultat av att den undersökta populationen i stor utsträckning är dold, vilket i sin tur resulterar i att resultaten inte är generaliserbara (ibid.). Ytterligare en brist i dessa undersökningar som Renzetti, Ristock med flera påpekar är att våldsdefinitionerna skiljer sig åt mellan studierna vilket ytterligare försvårar en adekvat jämförelse av resultaten (Ristock, 2002:11, Renzetti, 1998:119, West, 1998:168). De prevalensstudier som genomförts på våld i heterosexuella relationer uppvisar en förekomst på 12 % till 33 % beroende på urval och våldsdefinition medan uppskattningar av lesbiskt relationsvåld sträcker sig från 11 % till 73 % där undersökningar som även inkluderat verbal misshandel visar en förekomst på 95 % (Renzetti, 1998:119, Ristock, 2002:10). Skillnaden mellan de studier som gjorts på heterosexuellt relationsvåld och samkönat är att de tidigare genomförts med hjälp av stora slumpmässiga urval vilket innebär att man bör vara varsam i tolkningen av statistik för den senare gruppen (Bergen, 1998:114, Renzetti, 1998:119).

Holmberg och Stjernqvists studie "Våldsamt lika och olika" (2005) är den enda omfångsstudien av våld i samkönade parrelationer som genomförts i Sverige. Jag har därför valt att fokusera på denna studie i min redogörelse för förekomsten av våld i lesbiska relationer eftersom den säger något om det samhälle som vi/jag lever i. Även Holmberg och Stjernqvist påpekar den ovan nämnda urvalsproblematiken till följd av att man inte har vetskap om hur stor den faktiska populationen är på grund av att människor inte registreras utifrån sin sexuella läggning (Holmberg & Stjernqvist, 2005:27). Studien omfattar enbart medlemmar i RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) vilket innebär att empirin utgörs av ett selektivt urval. Denna grupp kan även antas leva öppet, om än i olika grad, på basis av deras medlemskap. Enligt psykologerna Leslie Burke och Diane Follingstad är organisationer som RFSL troligen

mer riktade mot individer som lever öppet och som är mer troliga att vara politiskt aktiva eller medvetna (Burke & Follingstad, 1999:497). Våldsproblematiken i den övriga populationen kan således möjligtvis antas vara större, en diskussion som jag återkommer till då jag diskuterar öppenhetens och homofobin påverkan på våldet i lesbiska relationer.

I beaktandet av statistiken är det således av vikt att ha i åtanke att det är denna grupp som resultaten baseras på och att denna därför inte kan generaliseras till samtliga homo-, bi- och transpersoner som lever i Sverige idag (Holmberg & Stjernqvist, 2005:27). Såväl Holmberg och Stjernqvists studie som Renzettis bör således betraktas som utforskande studier snarare än generaliserande sådana, något som även bör kunna appliceras på samtliga omfångsundersökningar på området.

3.1.1 Våldsamt lika och olika - Resultat av Holmbergs och Stjernqvists studie

24,9 procent av de 2 013 respondenter som besvarat den enkät som utgör underlaget till Holmberg och Stjernqvists studie har utsatts för någon form av psykologiskt, sexuellt och/eller fysiskt våld i en nuvarande eller före detta parrelation (denna siffra avser hela lhbt-gruppen³ och inte enbart lesbiska) (ibid., s.123). Av dem som utsatts i en före detta relation utgör lesbiska den största gruppen⁴ och de utgör även en majoritet av de som utsatts för psykologisk kontroll samt psykologisk isolering⁵ (Holmberg & Stjernqvist, 2005:124). Dessa resultat har även bekräftats i andra undersökningar. Enligt Burke och Follingstad har man kunnat identifiera en generell tendens i de studier som söker mäta förekomsten av våld i lesbiska parrelationer att det rapporterade våldet utgörs av psykologiskt våld av olika slag (Burke & Follingstad, 1999:500). Även Ristock fann i sin studie att den vanligaste formen av våld som kvinnorna i studien utsatts för var psykisk misshandel av olika slag (Ristock, 2002:50-51).

Av de respondenter som utsatts för psykologiskt, sexuellt och/eller fysiskt våld i en före detta relation är de lesbiska i majoritet och drygt två tredjedelar av dem har utsatts av en annan kvinna, medan de bisexuella kvinnorna främst utsatts av heterosexuella män. Att de lesbiska är mer utsatta än homosexuella män i en före detta relation tros vara ett resultat av att deras senast avslutade relation var med en heterosexuell man. Om

3 Holmberg och Stjernqvist använder begreppet lhbt (lesbisk-, homosexuell-, bisexuell- och transperson) för att de menar att det svenska hbt-begreppet riskerar att osynliggöra lesbiska (Holmberg & Stjernqvist, 2005:7). Jag kommer dock att använda mig av både lhbt och hbt beroende på hur författarna som jag refererar till själva valt att använda begreppen.

4 För exakta procentandelar, se bilaga 1.

5 För en definition av psykologisk kontroll och psykologisk isolering se (Holmberg & Stjernqvist, 2005:77).

man utesluter de lesbiska kvinnornas heterosexuella parrelationer är deras utsatthet nästintill identisk med de utsatta homosexuella männen (Holmberg & Stjernqvist, 2005:124).

De lesbiska respondenterna redogör således för en hög utsatthet av psykologisk kontroll och isolering samt för psykologiskt och fysiskt våld i en före detta relation, men en mindre utsatthet för sexuellt våld. De bisexuella kvinnorna håller en konstant hög rapportering av samtliga typer av utsatthet (ibid.). De partners som utsätter respondenterna för sexuellt våld, oavsett respondenternas kön och självdefinition (sexuell läggning), är i huvudsak män. Holmberg och Stjernqvist menar utifrån detta resultat att det är av yttersta vikt att försöka förstå kopplingen mellan våld och sexualitet när det handlar om konstruktionen av manlighet, oavsett självdefinition (ibid., s.125).

Holmberg och Stjernqvist menar att dessa resultat tyder på att man parallellt med en diskussion kring självdefinition bör använda en könsanalys vid studier av lhbt-gruppen eftersom de menar att dessa faktorer interagerar på ett tydligt sätt i deras material (ibid., s.126). Det vill säga att våldets uttryck tar sig olika former beroende på offer och förövares könstillhörighet. De lyfter även fram det oväntade resultatet att de trots att de vänt sig till en väldefinierad lhbt-grupp funnit så många heterosexuella män som förövare av våld mot lesbiska och bisexuella kvinnor (ibid.). Det som blir tydligt i deras studie är att ett avsteg från en heterosexuell norm inte är en garanti för en icke-våldsam samlevnad. Holmberg och Stjernqvist kommer således fram till slutsatsen att en analys av samhällsliga könsmaktsstrukturer tillsammans med heteronormativitet och strukturer av homofobi⁶ är avgörande för förståelsen av våld i samkönade relationer (ibid. s.47).

3.2 Forskningsläge - Varför har våldet osynliggjorts?

Trots att vetskapen om att våld i lesbiska relationer förekommer har funnits en längre tid har forskningen på området bedrivits i väldigt begränsad omfattning och det har funnits en omfattande motvilja att synliggöra denna problematik. Enligt Ristock är tystnaden kring våld i lesbiska relationer inte en följd av ett medvetet förnekande av obekväma fakta utan snarare en konsekvens av att lesbiskas natur uppfattas som icke-

⁶ Heteronormativitet är antagandet att alla är heterosexuella och att det naturliga sättet att leva är heterosexuellt. Detta synsätt genomsyrar samhällsliga institutioner, strukturer, relationer och handlingar vilket bidrar till ett vidmakthållande av heterosexualiteten som naturlig och allomfattande (Rosenberg, 2002:100). Även begreppet heterosexism syftar på dessa samhällsliga strukturer som utgår från heterosexualiteten som det normala (Holmberg & Stjernqvist, 2005:16). I min uppsats har jag därför valt att använda heteronormativitet synonymt med heterosexism och lyft fram endera begrepp beroende på vilket begrepp den refererade författaren själv valt att använda. Homofobi i sin tur ska förstås som en grundad rädsla och/eller avsky för homosexualitet och lhbt-personer (Holmberg & Stjernqvist, 2005:16).

våldsamt och att relationsvåldet uppfattas som utövat av en man gentemot en kvinna. Detta har resulterat i att våld i lesbiska relationer inte definieras som just relationsvåld, något som även West påpekar som avgörande för att det lesbiska relationsvåldet dokumenterats i en så begränsad omfattning (West, 1998:166, Ristock, 2002:X). Även om osynliggörandet till stor del är en följd av hur relationsvåld har konceptualiserats inom den mer allmänna forskningen på relationsvåld har även hbt-samhället bidragit i viss utsträckning. Anneli Svensson, kurator (RFSL Stockholm), menar att det även i hbt-samhället finns en tystnad om samkönat våld, något som även Ristock och religionsvetaren Lars Gårdfeldt påpekar. Denna tystnad beror på att man är rädd för att synliggörandet av våldet kan bidra till en ökad homofobi och negativa stereotyper (Svensson i Bengtson, 2004, Gårdfeldt, 1999, Ristock, 2002). Även West betonar denna motvilja mot att synliggöra våldet på grund av rädslan att en diskussion om våld i samkönade parrelationer kan komma att underbygga negativa samhälleliga stereotyper (West, 1998:166).

3.2.1 Kvinnorörelsens motstånd

Det motstånd som Ristock menar att hon kunnat identifiera inom kvinnorörelsen beror enligt hennes mening på dels en önskan att fortsätta fokusera på manligt våld och därmed minimera betydelsen av kvinnors våld, dels en rädsla för att frågan kan komma att innebära en backlash mot feminismen och mot lesbiska som grupp (Ristock, 2002:2-3). Enligt Ristock blir dock en konsekvens av önskan att fortsätta fokusera på manligt våld att den radikalfeministiska diskursen kring mäns våld mot kvinnor resulterar i en ”privatisering” av det lesbiska relationsvåldet (ibid., s.3). Detta på grund av att ett synliggörande av det lesbiska relationsvåldet utgör en utmaning mot den dominerande feministiska analysen av våld mot kvinnor eftersom den antar en manlig förövare och att våldets uppkomst går att finna i patriarkala föreställningar och strukturer (ibid. s.4). Ristock menar att hanterandet av denna konflikt har lett till att våldet antingen betraktas som en omöjlig terminologisk motsägelse, eller att man utifrån teorier om manlig dominans och internaliserad misogyni och homofobi betraktar den lesbiska förövaren som påverkad av manliga kulturella strukturer och beteenden (ibid.). Bevarandet av könsmaktsanalysen som förklaringsmodell har varit en central fråga för att effektivt kunna konfrontera mäns våld mot kvinnor och för att bibehålla analysens förklaringskraft har man valt att fokusera på de lesbiska offren och därigenom sökt pressa in det lesbiska relationsvåldet i den befintliga förklaringsmodellen (ibid.).

3.2.2 Normer för kön och tolkningen av det lesbiska relationsvåldet

En ytterligare faktor som bidrar till osynliggörandet av våldet i lesbiska relationer, som är kopplad till den dominerande definitionen av relationsvåld, är att den samhälleliga inställningen till våldet ofta utgår från stereotypa föreställningar om kvinnor och män. Det vill säga att våldet tolkas utifrån en normativ föreställning om hur kvinnor och män är/bör vara. Enligt Holmberg och Stjernqvist spelar offret och förövarens kön och sexuella identitet en avgörande roll för hur våldet i parrelationen tolkas samt vilka åtgärder som vidtas för att förhindra det (Holmberg & Stjernqvist, 2005:17, se även Seelau & Seelau, 2005:369).

Enligt Ristock är den generella synen på våldet inom lesbiska relationer att det är mindre allvarligt och att våldet är mer ”jämligt” eller ömsesidigt (Ristock, 2002:3, se även Gårdfeldt, 2003:18), ett missförstånd som flertalet forskare ställer sig starkt kritiska till⁷. Enligt Ristock är detta synsätt en följd av att kvinnor inte anses kunna utsätta andra kvinnor för allvarligt våld och att parterna i den lesbiska relationen antas utgå från samma maktposition eftersom de båda är kvinnor (Ristock, 2002:3). I frånvaron av en könsbaserad indikation på vem som är förövare respektive offer tenderar samhälleliga aktörer även att betrakta den part som är mer maskulin, har större kroppshydda och annan etnisk bakgrund än den dominerande i samhället som förövaren (Giorgio, 2002:1243). Det vill säga den partner som har egenskaper som samhället tolkar som kopplat till maskulinitet och därmed indirekt till våld betraktas som förövaren, trots att detta inte alls behöver vara fallet (ibid.). Ristock menar att denna uppfattning är en konsekvens av den heterosexistiska uppfattningen om att samkönade relationer enbart är en imitation av heterosexuella relationer vilket i sin tur leder till uppfattningen om att förövaren i den lesbiska relationen har antagit en mansroll medan offret antagit en kvinnoroll, en föreställning som Ristock menar är felaktig eftersom det inte finns empirisk bevisning för att stödja påståendet att den uppfattat mer ”maskulina” partnern per automatik är förövaren (Ristock, 2002:4). Eftersom kvinnor generellt sett anses vara mindre förmögna och benägna att utöva våld just för att de är kvinnor problematiseras således tolkningen av våldet i den lesbiska relationen och samhällets heteronormativa tolkning av kategorin kvinna och man blir därmed ett hinder för att definiera våldet i en samkönad relation som just partnervåld (Holmberg & Stjernqvist,

⁷ Bland andra Poorman menar att det inte finns någon forskning som kunnat visa att förekomsten av ömsesidigt våld skulle en mer gångbar förklaring av våldet i lesbiska relationer i motsats till våld i heterosexuella relationer (Poorman, 2001:13-14).

2005:17). Hur våldet definieras får således konsekvenser både för omgivningens tolkningar av och reaktioner på våldet i form av en begränsad önskan från samhället att agera och ingripa mot våldet, samtidigt som det innebär svårigheter för den utsatta lesbiska att faktiskt definiera sig själv som ett offer för våld.

Enligt psykologen Carolyn West förlitar sig forskare och vårdpersonal (psykiatriker etc.) på könstillhörighet för att fastställa de roller som parterna innehar i en våldsrelation där mannen är förövaren och kvinnan offret (West, 1998:169). Enligt språkvetaren Grace Giorgio är detta fastställande på basis av könstillhörighet möjligt utifrån en könsmaktsanalys när det gäller en heterosexuell relation, det vill säga att man kan använda parternas könstillhörighet som en indikator på vem som är förövaren och vem som är offret. En liknande identifikation är dock inte möjlig när det gäller våld i en lesbisk parrelation (Giorgio, 2002:1234). Detta sammankopplande av kön och rollen som förövare och offer komplicerar enligt Giorgio artikuleringen av våldet både för utomstående och för individerna i relationen. En lesbisk kvinna, som är offer för våld i sin relation med en annan kvinna, kan ha svårt att artikulera sina erfarenheter som utsatt på grund av att definitionen av partnervåld i den dominerande diskursen om våld i hemmet utgår från män som förövare och kvinnor som offer. Om förövaren inte är en man, utan en kvinna, kan således förståelsen av den kvinnliga partnern som en förövare och sig själv som ett offer försvåras eftersom det inte finns någon diskurs att artikulera våldet inom (ibid., s.1239, Holmberg & Stjernqvist, 2005:18). Frånvaron av könsbaserade indikatorer för definierandet av förövare och offer innebär således ofta att våldet förnekas, minimeras eller ignoreras (Giorgio, 2002:1241). Även om könstillhörighet och manliga maktstrukturer inte antas vara av relevans för att förstå själva våldets förekomst i lesbiska parrelationer är det dock tydligt, anser jag, utifrån ovanstående diskussion att det är av största vikt att integrera en förståelse av dessa normer i analysen på grund av att de har stor betydelse för hur våldet i relationen tolkas både av det omgivande samhället och av parterna i relationen.

4. Olikhet eller likhet?

Viljan att förklara det lesbiska relationsvåldet inom ramarna för en könsmaktsanalys kan som vi sett ovan leda till en reproducering av en heteronormativ förståelse av våldet. På grund av att könsmaktsanalysen bygger på ett heteronormativt antagande om parrelationer som heterosexuella innebär detta additiva förhållningssätt således ett falskt likriktande av kvinnors erfarenheter och skapandet av en homogen grund som anses förklara alla former av våld (Ristock, 2002:4). I realiteten resulterar dock detta i att enbart vissa kvinnors erfarenheter inkluderas och ses som allmängiltiga medan andra kvinnors erfarenheter marginaliseras, som exempelvis lesbiska kvinnors specifika erfarenheter av utsatthet för våld. Denna kritik går även att känna igen i relation till andra företeelser inom kvinnorörelsen där man sökt förankra påståendet om att kvinnor delar samma erfarenheter av manligt förtryck men som kritiserats på grund av att denna föreställning exkluderar flertalet grupper av kvinnor (för en mer utförlig diskussion se bland andra Hill-Collins och Alarcón i Nicholson, 1997 samt Bradley, 1996:98).

Trots att man genom forskning kunnat identifiera att lesbiska förövare använder liknande taktiker som deras manliga motsvarigheter, är dock de misshandlade lesbiskas svar på och subjektiva upplevelser av våldet grundläggande annorlunda än deras heterosexuella motsvarigheter (Giorgio, 2002:1235, se även Poorman, 2001:17). Sociologen Michelle VanNatta menar att det underliggande antagandet om att våldsutsatta heterosexuella kvinnor utgör normen innebär att våldsutsatta lesbiska definieras som den avvikelse som ska inkorporeras i teorin. Hon menar att forskningen snarare borde utgå från lesbiska överlevares erfarenheter för att undvika att det specifika i dessa upplevelser osynliggörs genom att de pressas in i existerande teorier (VanNatta, 2005:438, se även Eaton, 1994:200).

Viljan inom kvinnorörelsen att homogenisera och likställa kvinnors erfarenheter för att bevara den rådande förklaringsmodellen kritiserats således av flertalet teoretiker men Ristock lyfter även fram en annan aspekt av problemet. Hon menar att man måste ha en förståelse för denna önskan i ett samhälle där definierandet av mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem fortfarande stöter på motstånd och där starka antifeministiska strömningar råder (Ristock, 2002:5). Ristock påpekar att skapandet av fixerade sanningar kan möjliggöra handling för att adressera våldet och dess konsekvenser, men

det innebär samtidigt att vi skapar diskurser som determinerar, producerar och begränsar vad som kan artikuleras inom dessa diskurser (ibid. s.18-19). Fixerandet av en "sanning" för att möjliggöra handling kan således ses som särskilt relevant i det sammanhang som Ristock lyfter fram, dvs. att det finns ett motstånd mot en könsbaserad förståelse av våldet. Då blir det av särskild vikt att konstruera fasta teorier för att hävda kunna hävda den egna analysen och konfrontera dominerande föreställningar vilket möjligtvis kan förklara varför man betonar enhetlighet framför mångfald.

Den främsta kritiken mot den feministiska analysen består således i dess homogeniserande tendenser som dels innebär att lesbiska intvingas i teorin utan att de specifika erfarenheter som dessa kvinnor har tas i beaktande, dels kritiseras modellen för att vara endimensionell. En reaktion på detta har inom forskningen på våld i lesbiska parrelationer varit att söka inkludera även andra faktorer i analysen för att komplettera fokuseringen på kön som förklaringsfaktor. Bland andra VanNatta menar att man parallellt med en analys av hur sexismen påverkar partnervåldet måste inkludera hur även rasism, klassförtryck, heterosexism och individuella faktorer kan bidra till partnervåld, det går således inte att förklara våldet i lesbiska parrelationer enbart utifrån en könsmaktsanalys (VanNatta, 2005:437, se även Ristock, 2002:XI). Även Ristock ifrågasätter utarbetandet av en sammanhängande och utförlig modell eftersom hon menar att varje avgränsad och påstått "allförklarande" modell är felaktig eftersom hon menar att det inte går att finna ett tydligt orsakssamband mellan olika faktorer och våldets uppkomst. Ristock förordar istället en anpassningsbar och kontextkänslig analys för att förstå våldet som utformas på så sätt att den omfattar komplexiteten i dessa relationer (ibid. s.XI-XII).

4.1 Heteronormativitet

Den svenska forskningen kring våld i lesbiska relationer (och samkönade generellt) kan sägas ligga långt efter den internationella forskningen på samma område. Enligt Ulrika Dahl, lektor i genusvetenskap, beror denna eftersläpning på fokuseringen på våld i heterosexuella relationer som i sin tur är ett resultat av den prägling som hon menar att den radikalfeministiska teorin haft på området där fokuseringen på en (heterosexualiserad) strukturell könsmaktsordning innebär ett osynliggörande av våld i samkönade relationer. Denna teoretiska prägling kombinerat med kvinnojourernas

centrala roll i kunskapsutvecklingen, vilkas utgångspunkter och strategier har baserats på kvinnors erfarenheter av mäns våld, har enligt Dahl resulterat i att den svenska våldsforskningen är heteronormativ. Dahl menar att kunskapsnivån om våld i samkönade relationer är större i den internationella forskningen just på grund av att man inte begränsar sig till könsmaktsanalysens förklaringsmodell (Dahl, 2005:31).

Denna heteronormativa bias påpekas även av Holmberg och Stjernqvist som menar att kvinnojourernas syn på våld i samkönade relationer domineras av en ”lika-tanke” vilket innebär att man utgår från ett antagande om att våldets mekanismer är desamma i lhbt-relationer som i heterosexuella relationer (Holmberg & Stjernqvist, 2005:37). Denna föreställning resulterar således i antagandet att lhbt-personer både kan och bör bemötas som heterosexuella, och att erfarenheten av att utsättas för våld är desamma i heterosexuella och samkönade parrelationer (ibid. s.42). Detta får således som konsekvens att det samkönade partnervåldet får en plats i teorin så länge den kan integreras i samma analytiska ramverk som appliceras på mäns våld mot kvinnor i heterosexuella parrelationer.

Renzetti som utgår från en amerikansk kontext menar att de modeller som utarbetats för att förstå det lesbiska relationsvåldet i stor utsträckning har baserats på samtida forskning om våld i heterosexuella relationer, ett resultat av att forskningen på våld i lesbiska relationer enbart har bedrivits de senaste femton åren (idag cirka 20 år) (Renzetti, 1998:119). Hon menar dock att tillämpandet av dessa förklaringsmodeller inte problemfritt låter sig tillämpas på våld i lesbiska parrelationer, på grund av den problematik som lyfts fram ovan (ibid.). Den heteronormativa utgångspunkten i den könsbaserade förklaringsmodellen försämrar dels möjligheten att uppnå en mer riktig förståelse av våldet, dels påverkas offrets möjligheter att söka hjälp om hon av omgivningen inte anses passa in i den typiska offermallen (ibid.). Utifrån den feministiska våldsanalysen framstår det lesbiska partnervåldet således som ett problematiskt undantag vilket socionomen Gregory S. Merrill anser är ett resultat av denna teoris ensidiga fokusering på våldets samhällsliga aspekter vilket leder till att den inte kan förklara varför samma våldsdynamik förekommer i heterosexuella och lesbiska relationer (Merrill, 1996:13).

5. Makt och konstruktionen av kön

Själva grundtanken i den feministiska könsmaktsanalysen är att våldet är en konsekvens av mäns överordnade position i samhället gentemot kvinnor. En feministisk analys som på detta sätt utgår från att våldet baseras på manliga privilegier och makt kan således anses vara omöjlig att applicera på våld i lesbiska relationer eftersom kvinnor har samma strukturella position i relation till tillgången eller snarare avsaknaden av samhällslig makt (Holmberg & Stjernqvist, 2005:13, Kaschak, 2001:2). Själva strukturen av under- och överordning kan således intuitivt inte anses finnas på samma sätt i en lesbisk relation som i en heterosexuell sådan.

Filosofiprofessorn Claudia Card, som lyfts fram av Holmberg och Stjernqvist, menar att det våld som utövas mellan två personer med en liknande samhällslig position, dvs i en sådan relation där förövaren inte är överordnad eller underordnad offret, utövas horisontellt. Samtidigt menar hon att själva våldsutövandet i sig ger upphov till en dominansordning genom vilken strukturer av förtryck reproduceras (Card i Holmberg & Stjernqvist, 2005:13). Holmberg och Stjernqvist menar att detta antagande som Card gör kan tolkas som att den lesbiska förövaren genom sitt våldsutövande erhåller en överordnad eller dominerande position i relationen, detta trots att hon inte initialt innehar en strukturellt förankrad position av överordning. Den lesbiska förövaren kan således genom sin våldsutövning upprätthålla och reproducera strukturer av överordning även om hon som kvinna inte ”gestaltar eller förkroppsligar den heterosexuella manliga normen” (Holmberg & Stjernqvist, 2005:14).

Psykologen Ellyn Kaschak intar en liknande position då hon menar att vi alla är en del av och lever i ett samhälle som främjar maktskillnader, ojämlikhet och våld, strukturer som Kaschak menar är inneboende i patriarkatet. Vi ingår således alla i detta patriarkala samhällssystem vilket även får till följd att dessa strukturer genomsyrar alla former av relationer i samhället, såväl lesbiska som heterosexuella. Ett avsteg från den heterosexuella normen innebär således inte per automatik att de maktstrukturer som strukturerar heterosexuella relationer inte påverkar även lesbiska relationer (Kaschak, 2001:2). Card menar att själva maktutövningen utgör en grundpelare i det heteronormativa samhället, vilket gör det till en sanktionerad handling (Card i Holmberg & Stjernqvist, 2005:14). Det slutgiltiga medel som finns tillgängligt för att

upprätthålla dessa samhällsliga maktstrukturer är enligt Holmberg och Stjernqvist utövandet av våld och det är utifrån detta antagande inte oförståeligt att våldet även kan komma att utövas i en lesbisk relation, särskilt om dessa kan antas formas av samma normer som heterosexuella relationer (ibid.). En avgörande skillnad är dock att även om de normer som strukturerar parrelationer är desamma så har inte parterna i den lesbiska relationen, på grund av att de är kvinnor, tillgång till samma makt och privilegier som män indirekt har i en parrelation eftersom de är män i ett patriarkalt samhälle (ibid., Kaschak, 2001:2).

Trots förekomsten av diskussioner om hur normer för kön och manliga strukturer påverkar våldet även i den lesbiska relationen finns det dock en ambivalens i litteraturen i relation till om kön bör/kan betraktas som en faktor som kan bidra till en ökad förståelse av våld i lesbiska relationer (Holmberg, & Stjernqvist, 2005:14). Snarare ligger fokus ofta på en förståelse av makt som en strategi för kontroll och dominans, en maktutövning som inte kopplas samman med kön (ibid.). Jag anser att denna sammankoppling eller brist på sammankoppling mellan kön och makt i stort är ett resultat av vilken teoretisk utgångspunkt forskaren har i relation till kön. Mer konkret om de antar en konstruktivistisk eller essentialistisk syn på kön. De forskare som utgår från en essentialistisk förståelse av kön intar positionen att utvidgandet av en könsmaktsanalys för att förstå det samkönade relationsvåldet är onödig och felaktig eftersom även kvinnor kan vara förövare. De som i motsats utgår från en konstruktivistisk syn på kön menar att den feministiska modellen kan användas på ett mer konstruktivt sätt. Enligt bland andra Merrill är en ensidig fokusering på makt felaktig eftersom den ej kan redogöra för det faktum att män utgör en överväldigande majoritet av förövarna i heterosexuella parrelationer. Samtidigt menar han dock, liksom flertalet teoretiker, att det krävs en utvidgad analys för att förstå våldet i samkönade parrelationer (Merrill, 1996:13-14).

5.1 Essentialism och konstruktivism – synen på könet

Som nämnts ovan är den syn man intar på könet av betydelse för hur man väljer att förklara det lesbiska relationsvåldet. Utifrån en essentialistisk syn på kön är manlighet synonymt med biologiska män medan man utifrån en konstruktivistisk syn på kön skiljer mellan det biologiska könet och det sociala, genus. Holmberg och Stjernqvist pekar på just vikten av det senare, det vill säga att skilja manliga strukturer från faktiska

kvinnor och män (Holmberg & Stjernqvist, 2005:15). Utifrån en konstruktivistisk utgångspunkt är det således inte enbart biologiska män som kan bära upp och reproducera manliga strukturer. Exempelvis menar Holmberg och Stjernqvist att en verksamhet kan domineras av kvinnor men samtidigt präglas av en manlig struktur i form av värderingar och tankesätt vilket innebär att de kvinnor som verkar inom denna struktur kan reproducera och understödja dessa manliga strukturer (ibid.). Utifrån en socialkonstruktivistisk syn på kön skulle således det lesbiska relationsvåldet kunna förstås som att förövaren tar på sig en socialt konstruerad manlig roll och offret en socialt konstruerad kvinnlig roll vilket innebär att våldet blir en könsbaserad handling (Eaton i Oredsson & Böhlin, 2005:39)⁸. En liknande tanke förs fram i slutrapporten från Nationellt Råd för Kvinnofrid där man skriver att våldets koppling till män inte är biologiskt betingat utan att det möjliggörs genom inläring. Därmed kan även kvinnor vara bärare av patriarkala normer och ”antingen stödja eller själva legitimera utövande av våld mot närstående” (Råd för Kvinnofrid, 2003:7).

Holmberg och Bender definierar manliga strukturer som ”cementerade lager av handlingar som blivit till vetande i institutioner, verksamheter och lagar och som historiskt sett har sin grund i mäns tolkningar och levda erfarenheter” (Holmberg & Bender i Holmberg & Stjernqvist, 2005:15). Även kvinnor kan således agera inom ramen för dessa strukturer och i enlighet med de normer som genomsyrar dessa, vilket innebär att biologiska kvinnor således kan agera i enlighet med ”manligt definierade värden i manliga strukturer” (ibid.). Enligt Holmberg och Stjernqvist kan denna argumentation även tillämpas vid en analys av lesbiska parförhållanden eftersom parrelationen i sig är en relation som definierats av manliga strukturer, samtidigt som den konstruerats utifrån en heterosexuell norm (ibid.).

5.1.1 Parrelationens dynamik

Vid inträdandet i en heterosexuell relation menar Holmberg att rollerna i relationen inte är förhandlingsbara utan könsbestämda (Holmberg, 1993:30). När två individer av motsatt kön träder in i en relation menar Holmberg att de indirekt samtyckt till att träda in i en föreskriven form som inbegriper bland annat uppgifter, rättigheter och skyldigheter som är könsspecifika (Pateman i Holmberg, 1993:30). Inträdet i

⁸ Detta påpekande ska dock inte förstås som att den lesbiska relationen är en imitation av en heterosexuell relation. Antagandet av ett manligt kodat maktutövande innebär således inte att personen i fråga nödvändigtvis identifierar sig som en man utan man måste skilja på normer för kön och det biologiska könet eftersom de förra kan antas av båda könen (Holmberg & Stjernqvist, 2005:16).

parrelationen sker således med en viss förförståelse, formad av strukturella normer för kön och kärlek, om hur relationen bör vara strukturerad. Parrelationen har således enligt Holmberg en strukturellt definierad form (Holmberg, 1993:30). Om man utgår från att ovanstående resonemang om kvinnors möjlighet att reproducera manliga strukturer stämmer skulle således även ett lesbiskt par som utgörs av två kvinnor kunna reproducera denna norm för parrelationer vilket innebär att även dessa relationer struktureras av dominansförhållanden som bygger på en över- och underordning (Holmberg & Stjernqvist, 2005:16). Holmberg och Stjernqvist menar dock att det är viktigt att ha i åtanke att parrelationen är könsspecifik. Även om parrelationen ger utrymme för en individ att dominera utifrån en patriarkal struktur, oavsett kön och sexuell identitet, så är de ”sambälleliga maktstrukturerna manligt kodade och därmed kopplade till egenskaper som tillskrivs män och som faktiska män anses gestalta” (ibid.). Detta maktprivilegium som är knutet till faktiska män kan därmed kvinnor som grupp inte åtnjuta på en strukturell nivå. Makten kan således sägas vara dubbel i bemärkelsen att det finns makt som form, som alla kan utöva, medan det även finns makt som är manligt kodad. Enligt Holmberg och Stjernqvist leder denna dubbelhet till att det sammanhang i vilket man bör tolka och förstå våldet skiljer sig åt mellan samkönade och heterosexuella par (ibid.). Åtskillnaden innebär dock enligt Holmberg och Stjernqvist en problematik på grund av att om fokus ligger på kopplingen mellan makt och kön tenderar den makt som utövas ”bortom” kön att osynliggöras. På samma gång kan frånvaron av denna koppling innebära att kön frikopplas från uttryck av makt vilket leder till ett osynliggörande av kopplingen mellan konstruerad manlighet och makt (ibid.). För att undvika detta ”val” menar Holmberg och Stjernqvist att man i kombination med ett strukturellt könsmaktsperspektiv söker lösa detta dilemma på en mer konkret nivå (ibid.).

6. Homofobi och heterosexism

Diskussionen om konstruktioner av kön och manliga strukturers förklaringsvärde i relation till våld i lesbiska parrelationer kan som vi sett ovan öka förståelsen för de strukturer som formar parrelationer i vårt (västerländska) samhälle. Dock anser jag inte att det är tillräckligt att enbart ta hänsyn till de likheter som finns mellan det heterosexuella och det lesbiska partnervåldet utan att utvecklandet av ett analytiskt ramverk även måste inkludera skillnaderna. En sådan skillnad är att lesbiska lever i ett samhälle som struktureras av heterosexistiska och homofobiska strukturer som påverkar den lesbiska relationen på ett diametralt annorlunda sätt än den heterosexuella. Dessa strukturer innebär att lesbiska tvingas leva i ett samhälle som genomsyras av en rädsla och avsky för deras sexuella identitet och där de berövas denna identitet genom att de förutsätts vara heterosexuella (vilket är liktydigt med att vara normal) tills de bevisat motsatsen, vilket även kan antas påverka det våld som utövas i den lesbiska parrelationen (Holmberg & Stjernqvist, 2005:16, Kaschak, 2001:2).

6.1 Isolering och internaliserad homofobi

Enligt Holmberg och Stjernqvist riskerar dessa strukturer att isolera parterna i den lesbiska relationen vilket kan göra relationen till ett slutet system, en slutenhet som i sin tur leder till att parterna blir socialt bundna till och beroende av varandra (Holmberg & Stjernqvist, 2005:22, samt Dahl, 2005:31). Denna bundenhet och beroende kan innebära en stor press på relationen som blir än större om en eller båda kvinnorna i relationen inte är öppna med sin sexuella identitet för sin omgivning. På grund av att den lesbiska relationen inte anses ingå i samhällets syn på en ”normal” parrelation skapas det således en form av samhällelig isolering kring det lesbiska paret som är specifik för dessa parrelationer (Holmberg & Stjernqvist, 2005:22).

Detta får även till följd att denna isolering blir än större då den lesbiska utsätts för våld i sin intima relation på grund av att hon även är socialt marginaliserad till följd av sin sexuella identitet. Denna sociala marginalisering kan även innebära att den individuella kvinnan känner en stor motvilja mot att söka hjälp från det omgivande samhället av rädsla för ytterligare viktimisering i form av diskriminering på basis av hennes sexuella identitet (Ristock, 2002:9). Att leva i ett homofobiskt samhälle innebär således en ofrivillig isolering i form av bristande möjligheter att söka hjälp från olika

samhälleliga instanser särskilt som även tillgången till ett socialt skyddsnät kan påverkas negativt av att leva som öppet lesbisk, vilket även påverkar möjligheten att ta sig ur en våldsamt relation (Allen & Leventhal, 1999:77-78).

Själva förekomsten av isolering är en av de centrala mekanismerna i det som Lundgren definierar som normaliseringsprocessen (Lundgren, 2001). I den heterosexuella relationen är det mannen som genom nyttjandet av olika former av maktmedel söker isolera kvinnan i relationen. Denna isolering utgör dock en redan färdig form för den lesbiska parrelationen, en isolering som kan innebära en väg in i en våldsrelation. Genom de homofobiska och heterosexistiska samhälleliga strukturerna skapas därmed en grogrund för specifika mekanismer som i förlängningen kan ge utrymme för våld i den samkönade relationen, mekanismer som är specifika för den lesbiska parrelationen vilket är av största vikt att inkludera i analysen utöver de former våldet tar sig (Renzetti i Holmberg & Stjernqvist, 2005:23). Även Helene Miller et al. pekar på dessa strukturers påverkan på våldet i den lesbiska relationen då hon menar att förlusten av kontroll över de yttre förutsättningarna för att forma sin egen tillvaro och att man som lesbisk befinner sig i ett sammanhang där den egna identiteten inte är sanktionerad av det omgivande samhället kan skapa ett behov av att åtminstone återfå kontrollen i den enda relation man tror sig kunna kontrollera, den egna parrelationen. Ett återtagande som i vissa fall sker genom tillgripandet av våld (Miller et al., 2001:111). Poorman menar att analysen av dessa strukturer kan användas för att komplettera den feministiska analysens fokus på kön som bas för våldet eftersom hon menar att förståelsen av homofobi och heterosexism är lika central för förståelsen av våld i samkönade relationer som förståelsen av sexistiska strukturer är för att förstå mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer (Poorman, 2001:18-19, se även Balsam, 2001:27).

En ytterligare aspekt av homofobins påverkan på lesbiska relationer är det som benämns internaliserad homofobi vilket innebär att enskilda individer kan internalisera en nedvärderande syn på det egna jaget och den egna identiteten (Rosenberg, 2002:103). Enligt Renzetti kan detta internaliserande leda till våld i den nära relationen (Renzetti, 1998:123). Internaliserandet kan även bidra till att man stannar i en relation där man utsätts för våld eller att man utsätter en annan individ med samma sexuella identitet med vilken man har en relation med för våld. Enligt psykoterapeuten Leanne Tigert innebär internaliseringen ett omfattande av en homofobisk föreställning om att lesbiska är "lämpliga" föremål för våld och hat vilket innebär att det blir accepterat att

utöva verbalt och fysiskt våld mot dessa. Tigert ser detta som en huvudfaktor i uppkomsten av det lesbiska relationsvåldet då hon menar att den lesbiska förövarens beteende är ett utagerande av samhällets föreskrivna beteende gentemot lesbiska (Tigert, 2001:77). En förståelse av homofobins påverkan är således relevant både i relation till förståelsen av offrets och av förövarens agerande.

6.2 Skillnader i motiv – kvinnlighet och homofobi

För att fullt ut förstå relationer där den ena parten utsätts för våld av den andra, oavsett om de är heterosexuella eller lesbiska, måste man således komplettera analysen av de olika former av våld som används med en analys av de motiv som ligger bakom själva våldsutövandet. Denna ansats går att finna hos bland andra Ristock och Charlene Allen och Beth Leventhal, som menar att skillnaden mellan det heterosexuella och det samkönade relationsvåldet ligger i det faktum att hbt-gruppen är en marginaliserad grupp i samhället. De verktyg som en förövare använder sig av för att bibehålla sin kontroll är enligt Allen och Leventhal desamma oavsett förövarens könsidentitet och sexualitet men det specifika beteendet hos en enskild förövare reflekterar dock den specifika grupp/samhälle i vilket paret lever. De svagheter som förövaren exploaterar och spelar på kommer således att spegla gruppinterna värderingar. I en heterosexuell relation kan detta innebära att mannen utnyttjar samhällseliga normer för kvinnlighet för att underordna sin kvinnliga partner medan det i det lesbiska paret kan vara uttryck för homofobi som används som kontrollmekanism. Enligt Allen och Leventhal är förståelsen av dessa skillnader avgörande för ett erkännande av det våld som äger rum utanför dess ”stereotypa heterosexuella form” (Allen & Leventhal, 1999:74, se även Ristock, 2002:9). För en adekvat förståelse av det samkönade våldet måste man således ha en förståelse för att de kulturella skillnader som kommer av att leva i en heterosexuell respektive en samkönad relation skapar grundläggande skillnader i relation till det sammanhang inom vilket våldet utövas, där strukturer av heterosexism och homofobi ger förövaren i den samkönade relationen verktyg som kan användas som högst effektiva vapen mot sin partner (Allen & Leventhal, 1999:75-76).

Även Renzetti betonar vikten av en förståelse av förövarens motiv för det våldsamma beteendet för en fullständig förståelse av både samkönat och ollickönat relationsvåld. Hon menar att en analys av dessa motiv är mer avgörande för en adekvat förståelse av våldet än vad en analys av den form våldet tar sig i relationen kunskapsmässigt kan

bidra med (Renzetti, 1998:118-119). Exempel på dessa motiv som Renzetti tar upp är hot om eller faktisk påtvingad outing (att avslöja partners sexuella läggning till bland andra familj, vänner och arbetskamrater trots partners uttryckta önskan om att detta inte är önskvärt). Ett övergrepp som kan leda till att offrets familj och vänner tar avstånd från personen i fråga, att hon förlorar sitt jobb och/eller liknande diskriminerande konsekvenser i ett sammanhang där få eller inga möjligheter finns för offret att vidta rättsliga åtgärder. Detta gör att hotet eller genomförandet av outingen är en effektiv mekanism för tvång och kontroll i relationen (ibid.). Även West och Ristock betonar hur outing är en del i den ”homofobiska kontroll” genom vilken förövaren även kan lägga skulden för våldet på offret genom att hävda att hon gjort sig förtjänt av det på grund av att hon är lesbisk. Förövaren kan även använda homofobin som ett medel för att övertyga offret om att ingen kommer att tro på hennes vittnesmål exempelvis vid en anmälan och att hon därför måste stanna i relationen på grund av att det homofobiska samhället inte kommer att hjälpa henne (Hart i West, 1998:169). Dessa mekanismer bidrar således till att hålla kvar den utsatta kvinnan i relationen vilket enligt Ristock tyder på att den lesbiska kvinnans kvarblivande i en relation där hon utsätts för våld snarare handlar om en rädsla för sociala krafter än internaliserat självhat till följd av en internaliserad homofobi (Ristock, 2002:61). I relation till denna diskussion finns det dock anledning att vara försiktig med att dra paralleller till en svensk kontext till följd av att homofobin i Sverige kan ta sig andra uttryck och vara mer eller mindre omfattande än i det amerikanska samhälle som majoriteten av dessa teoretiker utgår från⁹. Detta har även relevans i relation till de möjligheter den utsatta har att ta sig ur relationen eftersom kunskapsnivån om våldet kan skilja sig åt i USA och i Sverige.

⁹ För en vidare diskussion, se Holmberg & Stjernqvist, 2005:125

7. Struktur/aktör – vikten av kontextkänslighet

Utöver identifieringen av vilken typ av våld kvinnor erfar i parrelationen har feministiska teorier om relationsvåld även, som diskuterats ovan, betonat vikten av att undersöka den sociala kontexten för att förstå vad som ger upphov till våldet. I relation till det heterosexuella relationsvåldet har detta inneburit en analys av samhällsliga könsmaktsstrukturer. Samma analytiska grepp har även använts inom forskningen på samkönat relationsvåld då man analyserat internaliserad homofobi och effekterna av ett heterosexistiskt samhälle som faktorer som påverkar det samkönade relationsvåldet. Ristock menar dock att det krävs mer för att förstå våldet än att analysera och identifiera effekten av dessa specifika system av förtryck (Ristock, 2002:55). Även om en analys av samhällsliga maktstrukturer kan bidra med en förståelse om hur den sociala miljön tillåter våldet, tillhandahåller dess logik och i vissa fall även uppmuntrar våldet menar hon att denna analys på egen hand inte på ett tillfredsställande sätt kan förklara varför våld uppstår i vissa relationer och inte i andra (ibid., s.55-56).

Enligt Ristock kan således ett inkluderande av ett flertal olika faktorer som klass, kön och homofobi öka vår förståelse om våldets uppkomst (ibid., s.70-71). Genom att lyfta fram olika sammanhang inom vilka kvinnor talar om våld i deras relationer vill Ristock visa på hur dessa kontexter är framträdande i skapandet av isolering och osynlighet för lesbiska i normaliseringen av våldet. Genom att fokusera på det sociala sammanhanget möjliggörs således en teori som inte begränsar sig till antingen/eller kategoriseringar som tenderar att leda till att vissa kvinnors erfarenheter exkluderas och marginaliseras. Genom en mer kontextbaserad analys finns det utrymme för att synliggöra hur kvinnors erfarenheter av våldet skiljer sig åt och att uppmärksamma hur varje enskild relation har en specifik dynamik och specifika faktorer som kan förklara varför våldet uppstod i just denna relation som kan skilja sig från anledningarna till varför våldet uppkom i en annan (ibid., s.72).

7.1 Orsaksförklaringar – går de att finna?

Poorman menar att det inom forskningen om lesbiskt relationsvåld finns studier som sökt finna orsakssamband som kan förklara varför våldet uppstår i den enskilda situationen men att forskningen ägnat större uppmärksamhet till att kartlägga våldets förekomst och de former det tar än till att finna själva de orsaker som ger upphov till

våldet (Poorman, 2001:15-16), detta troligen en konsekvens av att forskningen fortfarande är ung. Poorman menar dock att det finns en enighet inom forskningen att förövaren, oavsett kön eller sexuell identitet, är ensamt ansvarig för våldet och dess konsekvenser. Enligt Poorman kan man identifiera samma utveckling i forskningen på lesbiskt partnervåld som i forskningen kring det heterosexuella partnervåldet, antingen fokuserar man på den individuella förövarens psykopatologi eller på strukturella/samhälleliga förklaringsmodeller och beroende på analysnivå kan teorierna förklara olika saker (ibid.). Oavsett om man i teorin fokuserar på faktorer som kön, homofobi eller individualpsykologi drar de flesta teoretiker slutsatsen att det är erhållandet av makt och kontroll som utgör motivet bakom våldet. Psykologerna Erin McLaughlin och Patricia Rooze anser att den gemensamma länken mellan förövare oavsett kön och sexuell identitet tycks vara sökandet efter makt och kontroll, men de menar samtidigt att man i forskningen inte kunnat fastställa några specifika orsakssamband (McLaughlin & Rooze, 2001:43). Även om åtnjutandet av makt kan förklara varför våldet uppstår besvarar detta dock inte frågan varför enbart vissa använder våld för att få makt och inte andra (Renzetti, 1998:122). En faktor som brukar lyftas fram som förklaring till varför vissa blir förövare och inte andra är att förövaren som barn tvingats bevittna eller själv utsatts för våld vilket skulle leda till en ökad våldsbenägenhet som vuxen. Denna hypotes har enligt Renzetti ej kunnat styrkas i relation till lesbiskt partnervåld, något som även Ristock påpekar (Renzetti, 1998:120, Ristock, 2002:66). Hon menar att man kunnat påvisa socialiseringens inverkan på våra personligheter och vårt beteende men varken i våldsamma heterosexuella eller i våldsamma homosexuella relationer har man kunnat fastställa denna hypotes utan forskningen uppvisar en stor variation (Renzetti, 1998:120, Lundgren m fl, 2001:68-72). Man har heller inte kunnat påvisa ett samband mellan alkohol/drogmissbruk och våld (Renzetti, 1998:121, Lundgren m fl, 2001:70). Det finns således svårigheter med att fastställa vilka faktorer som faktiskt ger upphov till våldet i den enskilda parrelationen. En teoretiker som dock söker utveckla denna analys i kombination med en strukturell sådan är Merrill som jag diskuterar nedan.

7.2 Individ eller samhällsnivå – kombination eller antingen eller?

I sin artikel "Ruling the Exceptions" undersöker Gregory Merrill spänningen mellan den feministiska könsbaserade teorin och den individualpsykologiska teori som föreslagits som ett alternativ till den feministiska. Den teoretiska diskussion och de slutsatser

Merrill kommer fram till i denna artikel anser jag är bland de mest utvecklade på området i relation till den forskning jag har tagit del av. Trots att Merrills modell inte är uttömmande anser jag att han är bland de få som utvecklat en godtagbar och välutvecklad övergripande teoretisk modell för förståelsen av våld i lesbiska parrelationer som fokuserar på både individuella och samhälleliga aspekter av våldet, och som lägger det fulla ansvaret för våldet på förövaren.

Merrills tes är att de två teorierna inte utesluter varandra utan att de på ett fruktbart sätt kan integreras i en sociopsykologisk teori som har potential att förklara alla former av partnervåld (Merrill, 1996:10). Enligt Merrill är den könsbaserade teorin den mest allmänt accepterade teoretiska förståelsen av partnervåld men trots att den utgör en god utgångspunkt så kan den dels inte förklara varför vissa män slår och inte andra, dels har den svårt att på ett adekvat sätt förklara förekomsten av samkönat partnervåld (ibid.). Den individualpsykologiska teorin i sin tur, med utgångspunkt i Island och Letellier, utgår från att våldet inte är en fråga om kön utan att förklaringen till våldet går att finna i förövarens psykologi. De menar således att man bör fokusera analysen på en förståelse av den individuella förövaren och orsakerna till att han/hon utövar våld och därmed att man bör använda sig av en könsneutral teori med fokus på förövarpsykologi inom vilken förövaren identifieras och klassificeras utifrån beteende och inte kön (Island och Letellier i Merrill, 1996:13). Dessa två teoretiska modeller kan vid första anblicken anses vara ömsesidigt uteslutande men Merrill menar att det finns ett flertal gemensamma nämnare. De betraktar båda förövaren som ensamt ansvarig för våldet. Island och Letellier påpekar även maskulinitetens ”skadlighet” eftersom de menar att den manliga förövaren likställer maskulinitet med våld och de konstaterar även att våld i heterosexuella relationer i 95 % av fallen utövas av män mot kvinnor (ibid. s.13-14). Detta konstaterande borde således stödja en könsbaserad förståelse av våldet eftersom en motsatt ansats skulle innebära att teorin ej kan förklara varför våldet i heterosexuella relationer i överväldigande majoritet utövas av män. På grund av att båda teorierna har brister i relation till deras förklaringsvärde menar Merrill att våldet måste förstås som både ett socialt och ett psykologiskt fenomen. Teorierna kan i kombination möjliggöra en förståelse av våldet som könsbaserat samtidigt som kön betraktas som en av flera förklaringsfaktorer och därmed att frånvaron av könsojämlikhet i en lesbisk parrelation inte per automatik innebär en frånvaro av våld (ibid. s.14).

7.2.1 Ett teoretiskt ramverk för våld i intima relationer

Merrill lyfter fram Beth Zemsky som i samarbete med Paula Poorman, L. Gilbert, och S. Simmons utvecklat en sociopsykologisk teori av lesbiskt våld som han menar kan appliceras även på heterosexuella och manliga homosexuella relationer. Modellen utgår från att det finns tre faktorer som bidrar till våldet. Dessa är att man lärt sig att använda våld (abuse), att man har möjligheten att använda våld och att man väljer att använda våld. I denna modell menar man att den individ som utövar våld mot sin partner har lärt sig detta beteende genom en kombination av tre psykologiska processer som ofta förekommit i ursprungsfamiljen. Dessa är direkta instruktioner, inläring genom observation och att lära sig genom "förstärkning" att våld är effektivt och "belönande". Män antas vara särskilt benägna att lära sig att använda våld som ett resultat av socialiseringen i en mansroll men man menar att även kvinnor i vår kultur (i likhet med bland andra Holmberg och Stjernqvist) kan lära sig att utöva våld samt internalisera relationsmodeller som baseras på ojämlikhet (Zemsky & Gilbert et al i Merrill, 1996:14-15). Denna "våldsutövning" innebär dock inte nödvändigtvis att den enskilda individen väljer att utöva våld utan för att detta ska ske anser man att möjligheten att utöva våld utan att detta medför negativa konsekvenser måste föreligga. Förenklat innebär detta att "would-be-abusive" individer måste uppfatta situationen som sådan att de kan komma undan med våldet. Just denna betoning på den individuella uppfattningen anser jag är en av styrkorna med denna modell eftersom det finns en skillnad mellan faktiska förhållanden och hur en individ subjektivt uppfattar sitt maktövertag vilket kan ha relevans för utvecklandet av en teoretisk förståelse av förövarens beteende.

Möjligheten för förövaren att komma undan med våldet skapas av maktstrukturer baserade på bland annat kön, sexualitet och etnicitet som ger individer tillhörande specifika samhällsgrupper större makt än andra, ett maktövertag som innebär att dessa individer kan utöva våld mot andra individer tillhörande "svagare" samhällsgrupper utan att detta medför intervention eller negativa konsekvenser. Dessa förtryckande strukturer bidrar även till att isolera offret vilket möjliggör förövarens fortsatta våldsutövande (ibid. s.15). Enligt denna modell är det därmed osannolikt att en individ skulle välja att utöva våld mot en person som de dels uppfattar som innehavande en överordnad position gentemot dem själva, dels uppfattas ha makt att framkalla negativa konsekvenser. Utövandet av våld mot en individ med uppfattad jämlik eller mindre

makt och/eller uppfattad förminskad kapacitet att skapa negativa konsekvenser utgör dock en mer ”fruktbar” möjlighet (ibid. s.15-16).

De samhälleliga maktstrukturerna anses inte ge upphov till våldet i sig men de skapar en opportun miljö som understödjer det våldsamma beteendet genom dess vägran att utmana det (Zemsky i Merrill, 1996:15). Förövarens våldutövande är således ett medvetet val och hon/han är därför ensamt ansvarig för sina handlingar, trots att förövaren inte alltid uppfattar att andra valmöjligheter finns (Merrill, 1996:16 se även Kaschak, 2001:5). Den psykologiska delen i denna teori utgörs av den inlärningsprocess som betonas som själva grundvalen för våldets uppkomst, en process som inbegriper individuellt internaliserade övertygelser och inlärd beteenden. Den sociopolitiska aspekten utgörs av utgångspunkten att denna internalisering inte sker separat från samhälleliga processer utan att den formas av sociala sedvänjor, seder och bruk (Merrill, 1996:16). Enligt Merrill utgör denna teori en adekvat modell för förståelsen av varför en majoritet av förövarna i heterosexuella parrelationer är män och varför kvinnor i sin tur är mindre benägna att anta denna roll. Den heterosexuellt identifierade man som genom de ovan nämnda inlärningsprocesserna lärt sig att använda våld ingår i en samhällelig kontext där kvinnor systematiskt nedvärderas, domineras och exploateras. Samhälleliga könsmaktsstrukturer ger således heterosexuella män möjligheter att misshandla deras kvinnliga partners utan att drabbas av negativa konsekvenser, vilket resulterar i att dessa män är mer troliga framtida förövare. Av samma anledning är heterosexuella kvinnor som har lärt sig att bruka våld inte lika benägna att utöva våld mot sina manliga partners eftersom dessa generellt sett har en större uppfattad och faktisk makt och därmed den medföljande makten att påföra negativa konsekvenser (ibid. s.16-17). I relation till samkönade parrelationer är det de samhälleliga strukturerna av homofobi som ger den opportuna miljön. Förekomsten av detta våld visar att maktmissbruk även kan förekomma då offret har en uppskattningsvis jämlik social makt som förövaren. Merrill menar att denna ”laterala misshandel” främst förekommer under omständigheter där det potentiella offret är obenägen eller ovillig att anmäla våldet och/eller där förövaren uppfattar att en anmälan inte skulle medföra några reella konsekvenser. En sådan situation kan antas föreligga i en samkönad relation eftersom hbt-personer är en av de minst anmälningsbenägna samhällsgrupperna i Sverige vid utsatthet för brott (Hilton, 2005:25). Dessa omständigheter utgörs i relation till samkönade par således av den samhälleliga homofobin som medför möjligheten att misshandla utan negativa konsekvenser eftersom den isolerar offren och förminskar

möjligheterna att tillgå sociala resurser som familj samt rättslig eller polisiär hjälp (Merrill, 1996:17). Detta klimat skapar således utrymme för lesbiska som är "våldsbenägna" (abusive) att utöva våld utan att det medför negativa konsekvenser vilket ökar förståelsen för att dessa lesbiska kan vara lika benägna att utöva våld i sina relationer som sina manliga heterosexuella motsvarigheter.

Ett problem med denna teori är dock att den har svårt att förklara undantagen, ex att det faktiskt finns individer som misshandlar sin partner trots att denna har större uppfattad och faktisk makt. Merrill menar att man för att kunna förklara dessa undantag måste inkludera ytterligare en psykologisk aspekt som han benämner "the degree of severity of the batterer" (ibid.). En förövare som befinner sig "högt" på denna skala och som har låg impuls kontroll antas vara mer benägen att använda våld trots att dennes partner har en större uppfattad och faktisk kontroll (ibid.). Merrill pekar även på en enligt mig väldigt viktig aspekt vilket är att det faktiska sociala maktövertaget den utsatta har kan brytas ner genom kontinuerlig psykisk och fysisk misshandel vilket resulterar i att de görs maktlösa att faktiskt använda de resurser som finns tillgängliga för dem (ibid. s.19). De implikationer detta får för forskningen är enligt Merrill att det samkönade våldet inte alltid är en konsekvens av att förövaren har mer fysisk/social makt över sitt offer utan att våldet även är en följd av deras villighet att nyttja de medel och taktiker de kan tänkas ha för att underordna sin partner. Ett större fokus på denna psykologiska aspekt av personlig makt, som Merrill menar är starkt knuten till den individuella självkänslan, innebär ytterligare dimension som han menar stärker teorins möjligheter att förklara det som annars skulle betraktas som undantag (ibid.). Sammanfattningsvis måste således en teori om partnervåld för att vara heltäckande enligt Merrill inkludera både sociopolitiska och psykologiska faktorer och den komplexa och interrelaterade relationen mellan dessa. Merrill menar att forskningen bör fokusera på teorier baserade på beteende snarare än på social identitet men att dessa samtidigt måste vara känsliga för den reella påverkan som identitetsbaserat socialt förtryck utgör (ibid. s.20). En förståelse av individuella karakteristika motsäger således inte en förståelse av de strukturella krafter som understödjer våldet. En kombinerad förståelse av individuella faktorer och sociala strukturer kan snarare bidra till en mer övergripande förståelse av våldet (Poorman, 2001:13).

8. Avslutande diskussion

Frågan om hur våld i lesbiska parrelationer kan förstås är oerhört komplex och kan därmed inte besvaras med ett entydigt svar. Hur man väljer att adressera och besvara frågan påverkas av flertalet faktorer som forskarens teoretiska utgångspunkter samt den analytiska nivå man väljer att fokusera på. En aspekt som jag ser som särskilt avgörande är synen på betydelsen av kön/genus som en förklaringsfaktor vilket även är kopplat till den syn man intar på relationen mellan struktur och aktör, något som jag anser blir tydligt i denna uppsats analys.

I relation till den feministiska könsmaktsanalysen som stått i fokus för denna uppsats blir det problematiskt att förklara våld i lesbiska parrelationer. Dels för att våldet utövas av en kvinna gentemot en annan kvinna, dels för att det finns andra faktorer förutom kön som har betydelse för förståelsen av detta våld. På grund av att lesbiska är en grupp som är marginaliserad och diskriminerad i vårt samhälle innebär detta att flertalet maktstrukturer måste tas i beaktande när man analyserar våldet i dessa relationer. Förtryck som i stor utsträckning är specifika för denna grupp. Det är just denna problematik som är den mest uppenbara anser jag när man ställer det lesbiska partnervåldet i relation till det heterosexuella så som det definieras utifrån en könsmaktsanalys. Det vill säga att könsmaktsanalysen genom att kopplingen mellan kön och makt får analytisk prioritet osynliggör andra förtryck som kan påverka våldets form, uppkomst och konsekvenser. Detta innebär således att det lesbiska partnervåldet för att passa in i könsmaktsanalysen tenderar att heterosexualiseras och trivialiseras på grund av att förekomsten av detta våld utgör en utmaning mot könsmaktsanalysens grundantagande om att det är män som utövar våld mot kvinnor.

Därför anser jag att det är av största nödvändighet att inte begränsa sig till att söka förklara våldet i den lesbiska parrelationen utifrån en könsmaktsanalys. Detta innebär dock inte att jag inte anser att kopplingen mellan kön och makt är av relevans i analysen av detta våld, dock att det även finns andra faktorer som är av relevans för att erhålla en adekvat förståelse av lesbiskas specifika situation som utsatta och som förövare. Dessa faktorer utgörs av bland annat samhällsliga strukturer av homofobi och heterosexism. En analys av dessa strukturer anser jag är av största vikt för att förstå den specifika situation inom vilken våldet i den lesbiska parrelationen äger rum. Denna analys kan öka förståelsen dels för de specifika motiv och mekanismer som genomsyrar

våldsutövandet, dels för hur offer och förövare agerar utifrån denna samhälleliga position. Analysen måste således enligt min mening ta i beaktande det faktum att lesbiska utgör en diskriminerad och marginaliserad grupp i samhället och att denna samhälleliga position innebär specifika erfarenheter vilket även har relevans för det våld som utövas i den lesbiska parrelationen och de konsekvenser våldet får. Analysen är även nödvändig för att förstå hur den utsatta kvinnan i den lesbiska relationen definierar sin utsatthet och sin egen roll i våldet samt vilka möjligheter hon har att ta sig ur relationen och den hjälp hon kan få från samhället. Viktigt att ha i åtanke är dock att den svenska och den amerikanska kontexten kan skilja sig åt i relation till hur homofobi och heteronormativa strukturer påverkar icke-heterosexuella individers liv vilket gör forskning på svenska förhållanden av största vikt.

Att inkludera andra maktstrukturer än de baserade på kön är således avgörande eftersom de senare inte på egen hand kan förklara varför våldet uppstår i lesbiska parrelationer. Detta innebär enligt min mening att antagandet av en intersektionell ansats blir nödvändig. En ansats som innebär ett inkluderande av bland annat normer för kön och sexualitet i analysen. Att ta hänsyn till intersektionen mellan olika maktstrukturer möjliggör en analys som inkluderar hur dessa maktstrukturer samverkar och konsoliderar varandra snarare än att söka rangordna olika former av förtryck vilket kan leda till ett osynliggörande av de former av våld som inte inkluderas i den specifika maktanalysen. Den intersektionella ansatsen kan även medföra att analysen är kontextkänslig vilket innebär att den inte blir alltför statisk eller deterministisk. Könsmaktsstrukturer bör således inte ses som det avgörande maktförhållande som ger upphov till våldet utan även sexualitet, klass och etnicitet är maktförhållanden av betydelse för en förståelse av våldet, en ståndpunkt som skiljer sig från den radikalfeministiska synen på könsmakten som den maktordning som är överordnad andra.

Kön kvarstår dock som en faktor som bör inkluderas i analysen av heterosexuellt såväl som lesbiskt relationsvåld. Dels för att man annars inte kan förklara den överväldigande majoriteten av manliga förövare i heterosexuella parrelationer, dels för att våldet tycks vara könsspecifikt. Det vill säga att normer för kön tycks strukturera även den lesbiska parrelationen vilket innebär att det våld som utövas i denna är specifikt för offret och förövarens könstillhörighet. Normer för kön har även betydelse för hur vi förstår och tolkar våldet i den lesbiska parrelationen vilket gör ett inkluderande av en analys av normer för kön av största vikt för att undvika en

heterosexualisering och essentialisering av det lesbiska relationsvåldet. Kön har därmed en avgörande betydelse för den form av våld som utövas i relationen samt hur samhället och individerna i parrelationen konceptualiserar de övergrepp som sker i parrelationen.

Denna utgångspunkt anser jag dock enbart är möjlig att inta om man antar en konstruktivistisk syn på kön som innebär att ett uppfattad könsspecifikt beteende och normer för kvinnlighet och manlighet analytiskt avskiljs från det biologiska könet. Utifrån en konstruktivistisk utgångspunkt blir normer för kön och den makt som kopplas till dessa normer av stor vikt för att förklara och förstå våld i lesbiska parrelationer. Att frånga det faktum att maktutövning är intimt sammankopplat med normer för manlighet anser jag är omöjligt om man betraktar det samhälle vi lever i. Män utövar majoriteten av allt våld i vårt samhälle vilket gör det relevant att göra denna koppling. Av vikt är dock att i analysen särskilja den manligt kodade makten från biologiska män och visa på hur även kvinnor kan reproducera dessa strukturer av manlig maktutövning. Även om en kvinna i egenskap av sin könstillhörighet inte kan inta samma strukturella maktposition som en biologisk man så kan hon trots allt anta en överordnad position och utöva makt och våld, ett beteende som ursprungligen tillskrivs män.

Jag anser även att det är av största relevans, att som Holmberg och Stjernqvist, inkludera en analys av parrelationen som institution för förståelsen av våld i intima relationer. Det vill säga att man uppmärksammar att parrelationen som institution struktureras av normer för under- och överordning och att detta påverkar såväl heterosexuella som lesbiska parrelationer, samt att man uppmärksammar att dessa strukturer genomsyras av patriarkala normer.

En ytterligare fråga som aktualiserats i denna uppsats i konflikten mellan könsmaktsanalysen strukturella fokus och förekomsten av våld i lesbiska parrelationer är vilken nivå analysen bör läggas på. Bör man föra en diskussion på samhällelig eller individuell nivå eller borde dessa två analysnivåer integreras för en mer adekvat förståelse av våldet? Denna analytiska utgångspunkt har avgörande betydelse för hur man förstår våldet samt vilka resultat man kommer fram till i sin analys. De förklaringar man anser är mest gångbara samt vilken nivå man väljer att lägga analysen på är beroende av vilka aspekter av våldet och vilken aktör som man väljer att fokusera på i sin analys. En individorienterad analys tycks naturligt nog leda till individualpsykologiska förklaringsmodeller där strukturella faktorer som kan tänkas sanktionera eller underbygga våldet marginaliseras. En mer strukturorienterad forskning

tenderar i sin tur att leda till mer strukturrelaterade förklaringsmodeller där en mer homogen bild av förövarna förs fram och där mer individrelaterade faktorer eller avvikelser marginaliseras. Det största problemet med den individorienterade modellen är enligt min mening att fenomenet inte analyseras på en mer övergripande nivå vilket leder till att ett bekämpande av våld på samhällsnivå omöjliggörs eller försvåras på grund av att man bryter ner forskningsobjektet på mikronivå. Den motsatta problematiken går att finna hos de strukturorienterade modellerna där man har svårt att finna förklaringar till varför våld uppstår i en specifik situation eftersom analysen förs på makronivå vilket även leder till att förståelsen av ”avvikande” fall försvåras eller omöjliggörs. Individualpsykologiska modeller kan ha ett värde men jag anser att de kan ge en alltför förenklad bild om man inte beaktar samhälleliga normer och deras betydelse för hur vi lever våra liv. Samtidigt kan en strukturell analys vara statisk vilket innebär att den kan behöva kompletteras med aktörorienterade modeller. Det största problemet med den individbaserade modellen anser jag är dess osynliggörande av könsmissiga faktorer betydelse för våldets uppkomst och form samt att man inte inkluderar betydelsen av strukturer av homofobi och heterosexism i förklaringsmodellen. Jag anser inte att det är tillräckligt att analysera förövarens beteende utan att koppla detta till samhälleliga strukturer eftersom man då förlorar en analytisk del som kan bidra med en ökad förståelse till varför våld är så pass förekommande i parrelationer som snarare borde präglas av ömsesidighet och respekt. Jag anser således att det är av största vikt att bibehålla en strukturell analys men den strukturella analysen ska inte ses som ett allförklarande analytiskt ramverk utan mer som ett sammanhang som kan bidra till en mer övergripande förståelse av varför våldet generellt sett förekommer. Risken med att använda den strukturella analysen okritiskt är att individers erfarenheter pressas in i ett statiskt ramverk och de vars erfarenheter inte passar in definieras som avvikande och därmed inte i behov av hjälp. Den strukturella analysen måste således vara öppen och kombineras med ett mer kontextuellt och praktiskt förhållningssätt där olika förklaringar och förståelser av våldet, dess mekanismer och faktorer som påverkar det kan inkluderas. En renodlat strukturell analys har dock svårigheter med att förklara varför inte alla parter i en parrelation som intar en maktposition gentemot den andra utövar våld, det vill säga varför vissa slår men inte andra. Detta tomrum anser jag att Gregory Merrill fyller upp väl med sin redogörelse för den sociopsykologiska modellen. Dels anser jag att han på ett mer adekvat sätt kan beskriva de mekanismer som ligger till grund för att vissa individer

väljer att utöva våld för att erhålla makt och kontroll och inte andra, dels betonas de strukturella aspekternas vikt i sanktionerandet och tillhandahållandet av en opportun miljö inom vilket våldet kan fortgå, samt vilka mekanismer som faktiskt bidrar till kvarhållandet av den utsatta i parrelationen. Denna modell kan på ett adekvat sätt förklara olika former av parrelationer och kan även redogöra för, i viss utsträckning, undantagen.

Frågan kvarstår dock anser jag om det teoretiska ramverk inom vilket man förklarar våldet borde inkludera alla former av våld i intima relationer eller om man bör utveckla förklaringsmodeller för olika former av partnervåld för att öppna upp för en större kontextkänslighet och en mångfald av erfarenheter. Det vill säga ska man förklara alla former av partnervåld inom samma teori eller bör man utveckla teorier som adresserar våldet i lesbiska parrelationer, heterosexuella parrelationer med flera specifikt? Detta anser jag är en intressant fråga för framtida forskning.

Referenslista

Alarcón, Norma (1997). "The Theoretical Subject(s) of *This Bridge Called My Back* and Anglo-American Feminism", s. 288-299 i Nicholson, Linda (ed.), (1997). *The Second Wave – A Reader in Feminist Theory*. New York: Routledge.

Allen, Charlene – Leventhal, Beth (1999). "History, Culture and Identity: What Makes GLBT Battering Different", s. 73-82 i Leventhal, Beth – Lundy, Sandra E. ed. (1999). *Same-sex Domestic violence: Strategies For Change*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Andersson, Berit – Lundberg, Magnus (2001). "Kvinnomisshandel som kunskapsfält – att definiera, förklara och hantera ett socialt problem", s. 63-91 i Åkerström, Malin – Sahlin, Ingegerd (ed), (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Balsam, Kimberly F., (2001). "Nowhere to Hide: Lesbian Battering, Homophobia and Minority Stress", s. 25-37 i Kaschak, Elyn (ed), 2001. *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

Bengtson, Anki (2004). "Våld i parförhållande bedöms efter kön". Fria tidningen, 041120, hämtat från <http://www.friatidningen.nu/modules.php?name=News&file=print&sid=2729>, 2006-05-09.

Bergen, Raquel Kennedy (ed.), (1998). *Issues In Intimate Violence*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Bergström, Göran – Boréus, Kristina (red.), (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bradley, Harriet, 1996. *Fractured Identities – Changing Patterns of Inequality*. Cambridge: Polity Press.

Burke, Leslie K. – Follingstad, Diane R. (1999). "Violence in Lesbian and Gay Relationships: Theory, Prevalence and Correlational Factors", s 487-512 i *Clinical Psychology Review*, Vol. 19, No 5, 1999.

Butler, Judith (1999). *Gender Trouble – Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Dahl, Ulrika, (2005). *En kunskapsinventering av forskning om homofobi och heteronormativitet*. Stockholm: HA Reklamtryck.

Eaton, Mary (1994). "Abuse by Another Name: Feminism, Difference and Intralesbian Violence", s. 195-223 i Fineman, Martha Albertson – Mykitiuk, Roxanne (1994). *The Public Nature of Private Violence: the Discovery of Domestic Abuse*. New York: Routledge.

Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, (2004). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 2:a upplagan. Stockholm: Elanders Gotab.

Giorgio, Grace A., (2002). "Speaking Silence: Definitional Dialogues in Abusive Lesbian Relationships". *Violence against Women*, Vol. 8, No. 10, October 2002, s. 1233-1259.

Gothlin, Eva (1999). *Kön eller genus*. Göteborg: Nationella Sekretariatet för Genusforskning.

Gårdfeldt, Lars, (1999). *Makt och kärlek – Våld i homorelationer*. Nummer 1, 1999 TEMA kvinnor, män och könsroller.

Gårdfeldt, Lars (2003). *Kvinna slår kvinna, man slår man – homosexuell partnermisshandel*. Stockholm: Nationellt råd för kvinnofrid.

Haavind, Hanne. (1994). "Kvinnomisshandel en tvivelaktig äktenskaplig handling", s. 63-71 i *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, nr 3, 1994.

Hart, Barbara (1986). "Lesbian Battering: An Examination", s. 173-189 i Lobel, Kerry (ed.) (1986). *Naming the Violence – Speaking Out About Lesbian Battering*. National Coalition Against Domestic Violence Lesbian Task Force.

Hill-Collins, Patricia (1997). "Defining Black Feminist Thought", s. 241-260 i Nicholson, Linda (ed.), (1997). *The Second Wave – A Reader in Feminist Theory*. New York: Routledge.

Hilton, Johan (2005). "Kvinnofrid mot homostim", s 25-28 i Bang, nr. 4 2005.

Holmberg, Carin, (1993). *Det kallas kärlek*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag .

Holmberg, Carin - Stjernqvist, Ulrica (2005). *Våldsamt lika och olika - Om våld i samkönade parrelationer*. Centrum för genusstudier, skriftserie, nr 35, Stockholms universitet.

Jeffner, Stina (1999). *Kvinnojourskunskap – en översikt av kvinnojourernas kunskap om sexuellt våld, speglad mot aktuell forskning*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige.

Kaschak, Ellyn (ed), (2001). *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

Lundgren, Eva – Mellberg, Nea (1993). "Kvinnomisshandel som en äktenskaplig handling", s. 105-114 i *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, nr 3-4, 1993.

Lundgren, Eva (2001). *Våldets normaliseringsprocess: två parter – två strategier*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS).

Lundgren, Eva – Heimer, Gun – Westerstrand, Jenny – Kalliokoski, Anne-Marie (2001). *Slagen Dam – Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – En omfångsundersökning*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

McLaughlin, Erin M. – Rozee, Patricia D., (2001). “Knowledge About Heterosexual versus Lesbian Battering Among Lesbians”, s. 39-58 i Kaschak, Ellyn (ed), (2001). *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

Merrill, Gregory, S. (1996). “Ruling the Exceptions: Same-Sex Battering and Domestic Violence Theory”, s. 9-21 i Renzetti, Claire M. – Miley, Charles Harvey (1996). *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*. Harrington Park Press: New York.

Miller, Helene Diane – Greene, Kathryn – Causby, Vickie – White Barbara W., Lockhart, Lettie L., (2001). “Domestic Violence in Lesbian Relationships”, s. 107-127 i Kaschak, Ellyn (ed), 2001. *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

Mulinari, Diana (2005). ”Forskarens biografi och situerad kunskapsproduktion”, s. 113-133 i Lundqvist, Åsa, Karen Davies och Diana Mulinari (red.) (2005). *Att utmana vetandets gränser. En bok om metod, metodologi och epistemologi*. Liber: Malmö

Nilsson, Agneta, (2002). *Samkönat relationsvåld – förekomst, attityder och kunskaper*. C-uppsats. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.

”Olika på lika villkor”, Regeringens proposition 1990/91:113 om en ny jämställdhetslag, m.m. Riksdagen 1990/91.

Oredsson, Thomas – Böhlin, Per, (2005). *Lesbiskt relationsvåld ur ett socialsekreterarperspektiv*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete. Kandidatuppsats.

Poorman, Paula B., (2001). “Forging Community Links to Address Abuse in Lesbian Relationships”, s. 7-24 i Kaschak, Ellyn (ed), 2001. *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

Renzetti, Claire M. (1992). *Violent Betrayal: Partner Abuse in Lesbian Relationships*. Newbury Park, CA: Sage.

Renzetti, Claire M. (1998). "Violence and Abuse in Lesbian Relationships: Theoretical and Empirical Issues", s. 117 – 128 i Bergen, Raquel Kennedy (ed.), (1998). *Issues In Intimate Violence*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Ristock, Janice L., (2002). *No More Secrets: Violence in Lesbian Relationships*. New York: Routledge.

Rosenberg, Tiina, (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas

Ryding, Anna (2001). "Tiden som retorisk resurs – om brottsofferjourers gränssättningar", s. 155-182 i Åkerström, Malin – Sahlin, Ingegerd (ed), (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Råd för Kvinnofrid till regeringen, Slutrapport från Nationellt Råd för Kvinnofrid
Stockholm den 13 juni 2003.

Seelau, Sheila M. – Seelau, Eric P. (2005). "Gender-Role Stereotypes and Perceptions of Heterosexual, Gay and Lesbian Domestic Violence". *Journal of Family Violence*, Vol. 20, No.6. December 2005. s. 363-370.

Tigert, Leanne M., (2001). "The Power of Shame: Lesbian Battering as a Manifestation of Homophobia", s. 73-85 i Kaschak, Ellyn (ed), 2001. *Intimate Betrayal: Domestic Violence in Lesbian Relationships*. New York: The Haworth Press, Inc.

VanNatta, Michelle, (2005). "Constructing the Battered Woman". *Feminist Studies* 31, no. 2 (Summer 2005). s.416-443.

Wennerberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

West, Carolyn M., (1998). "Leaving a Second Closet – Outing Partner Violence in Same-Sex Couples", s. 163-183 i Jasinski, Jana L. – Williams, Linda M. (ed.) *Partner Violence – A Comprehensive Review of 20 Years of Research*. California: SAFE Publications, Inc.

Zalewski, Marysia, (2000). *Feminism After Postmodernism – Theorising Through Practice*. London: Routledge.

Bilaga 1

Statistik

I denna bilaga har jag bifogat de statistiska tabeller som presenterats i Holmberg och Stjernqvist studie och som jag ansett vara av relevans för denna uppsats.

Tabell 1: Respondenter utsatta för någon form av våld totalt

Respondenter utsatta för våld totalt N=2013				
	LHBT	Heterosexuella	Ej definierat	Total
Utsatt	23,6 (476)	0,1 (3)	1,1 (22)	24,9 (501)
Ej utsatt	37,9 (762)		0,8 (16)	38,6 (778)
Ej svar	35,3 (711)		1,1 (23)	36,5 (734)
Total antal	1949	3	61	2013
Total %	96,8	0,1	3,0	100,0

10

Tabell 2: Respondenter utsatta för någon form av våld av nuvarande partner

Respondenter utsatta för våld av nuvarande partner N=2013				
	LHBT	Heterosexuella	Ej definierat	Total
Utsatt	9,5 (191)	0,0 (1)	0,3 (6)	9,8 (198)
Ej utsatt	44,1 (888)		1,1 (23)	45,3 (911)
Ej svar	43,2 (870)	0,1 (2)	1,6 (32)	44,9 (904)
Total antal	1949	3	61	2013
Total %	96,8	0,1	3,0	100,0

11

Tabell 3: Respondenter utsatta för någon form av våld av före detta partner

Respondenter utsatta för våld av före detta partner N=2013				
	LHBT	Heterosexuella	Ej definierat	Total
Utsatt	16,3 (328)	0,1 (2)	0,9 (19)	17,3 (349)
Ej utsatt	3,6 (73)	0,0 (1)	0,0 (1)	3,7 (75)
Ej svar	76,9 (1548)		2,0 (41)	78,9 (1589)
Total antal	1949	3	61	2013
Total %	96,8	0,1	3,0	100,0

12

¹⁰ Holmberg & Stjernqvist, 2005:48

¹¹ Holmberg & Stjernqvist, 2005:49

¹² Holmberg & Stjernqvist, 2005:50

Tabell 4: Självdefinition hos respondenter utsatta för någon form av våld av nuvarande partner

Självdefinition hos respondenter utsatta för våld av nuvarande partner N=2013										
	Lesbisk	Homoman	Bi-kvinna	Bi-man	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	33,3 (66)	46,0 (91)	12,1 (24)	4,0 (8)	0,5 (1)	0,5 (1)		0,5 (1)	3,0 (6)	100,0 (198)
Ej utsatt	39,1 (356)	47,7 (435)	7,9 (72)	2,4 (22)	0,2 (2)	0,1 (1)			2,5 (23)	100,0 (911)
Ej svar	27,4 (248)	54,4 (492)	9,5 (86)	4,2 (38)	0,2 (2)	0,4 (4)	0,1 (1)	0,1 (1)	3,5 (32)	100,0 (904)
Total antal	670	1018	182	68	5	6	1	2	61	2013
Total %	33,3	50,6	9,0	3,4	0,2	0,3	0,0	0,1	3,0	100,0

13

Tabell 6: Självdefinition hos partner till respondenter utsatta för våld i nuvarande relation

Självdefinition hos partner till respondenter utsatta i nuvarande relation n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bi-kvinna	Bi-man	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definerat	Total
Nuvarande partner									
Lesbisk kvinna	72,7 (48)		25,0 (6)						27,3 (54)
Homoman		91,2 (83)		75,0 (6)			100,0 (1)	16,7 (1)	46,0 (91)
Bi-kvinna	9,1 (6)		25,0 (6)		100,0 (1)				6,6 (13)
Bi-man		3,3 (3)	4,2 (1)						2,0 (4)
Heterokvinna		3,3 (3)	4,2 (1)	25,0 (2)			100,0 (1)	16,7 (1)	4,0 (8)
Heteroman	1,5 (1)	1,1 (1)	41,7 (10)					16,7 (1)	6,6 (13)
Transman								16,7 (1)	0,5 (1)
Vet ej kvinna	4,5 (3)								1,5 (3)
Ej def kvinna	1,5 (1)								0,5 (1)
Ej svar def/kön	10,6 (7)	1,1 (1)						33,3 (2)	5,1 (10)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	100	100	100	100	100	100	100	100	100

14

Tabell 7: Självdefinition hos respondenter utsatta för någon form av våld av före detta partner

Självdefinition hos respondenter utsatta för våld av före detta partner N=2013										
	Lesbisk	Homoman	Bi-kvinna	Bi-man	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	43,3 (151)	32,4 (113)	14,3 (50)	3,2 (11)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)	0,3 (1)	5,4 (19)	100,0 (349)
Ej utsatt	30,7 (23)	57,3 (43)	4,0 (3)	5,3 (4)				1,3 (1)	1,3 (1)	100,0 (75)
Ej svar	31,2 (496)	54,2 (862)	8,1 (129)	3,3 (53)	0,2 (3)	0,3 (5)			2,6 (41)	100,0 (1589)
Total antal	670	1018	182	68	5	6	1	2	61	2013
Total %	33,3	50,6	9,0	3,4	0,2	0,3	0,0	0,1	3,0	100,0

15

¹³ Holmberg & Stjernqvist, 2005:51

¹⁴ Holmberg & Stjernqvist, 2005:52

¹⁵ Holmberg & Stjernqvist, 2005:54

Tabell 9: Självdefinition hos partner till respondenter utsatta för våld i före detta relation

Självdefinition hos partner till respondenter utsatta i före detta relation n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definierat	Total
Fd partner										
Lesbisk	56,3 (85)		26,0 (13)		100,0 (2)				26,3 (5)	30,1 (105)
Homoman		77,9 (88)		18,2 (2)			100,0 (1)		5,3 (1)	26,4 (92)
Bikvinna	13,2 (20)		4,0 (2)						10,5 (2)	6,9 (24)
Biman		11,5 (13)	12,0 (6)	27,3 (3)					15,8 (3)	7,2 (25)
Heterokvinna	0,7 (1)	4,4 (5)	2,0 (1)	45,5 (5)		100,0 (1)			5,3 (1)	4,0 (14)
Heteroman	23,2 (35)	0,9 (1)	48,0 (24)						15,8 (3)	18,1 (63)
Transkvinna			2,0 (1)							0,3 (1)
Vet ej kvinna	2,6 (4)	0,9 (1)							5,3 (1)	1,7 (6)
Vet ej man		1,8 (2)								0,6 (2)
Trans annat			2,0 (1)							0,3 (1)
Annat kvinna	2,6 (4)		2,0 (1)	9,1 (1)					10,5 (2)	2,3 (8)
Annat man	0,7 (1)		2,0 (1)						5,3 (1)	0,9 (3)
Ej svar def/kön	0,7 (1)	2,7 (3)						100,0 (1)		1,4 (5)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

16

Tabell 16: Nuvarande partner som utsätter lesbiska respondenter för våld i rande relation

Partner till lesbiska respondenter utsatta i nuvarande relation n=66	
	Lesbisk
Nuvarande partner	
Lesbisk	72,7 (48)
Bisexuell kvinna	9,1 (6)
Heterosexuell man	1,5 (1)
Ej definierat	16,7 (11)
Total antal	66
Total %	100,0

17

Tabell 20: Respondenter utsatta i en nuvarande relation och utsatta för psykologisk kontroll

Respondenter utsatta för våld av nuvarande partner och utsatta för psykologisk kontroll n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definierat	Total
Utsatt	11,6 (23)	8,6 (17)	3,0 (6)	2,5 (5)	0,5 (1)			0,5 (1)	26,8 (53)
Ej utsatt	20,2 (40)	35,4 (70)	9,1 (18)	1,5 (3)		0,5 (1)	0,5 (1)	2,5 (5)	69,7 (138)
Ej svar	1,5 (3)	2,0 (4)							3,5 (7)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	33,3	46,0	12,1	4,0	0,5	0,5	0,5	3,0	100,0

18

¹⁶ Holmberg & Stjernqvist, 2005:56

¹⁷ Holmberg & Stjernqvist, 2005:66

¹⁸ Holmberg & Stjernqvist, 2005:78

Tabell 21: Respondenter utsatta i en nuvarande relation och utsatta för psykologisk isolering

Respondenter utsatta för våld av nuvarande partner och utsatta för psykologisk isolering n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	15,7 (31)	16,7 (33)	4,5 (9)	2,0 (4)	0,5 (1)	0,5 (1)		1,0 (2)	40,9 (81)
Ej utsatt	16,7 (33)	27,8 (55)	7,6 (15)	2,0 (4)			0,5 (1)	2,0 (4)	56,6 (112)
Ej svar	1,0 (2)	1,5 (3)							2,5 (5)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	33,3	46,0	12,1	4,0	0,5	0,5	0,5	3,0	100,0

19

Tabell 24: Respondenter utsatta för psykologiskt våld i en nuvarande relation

Respondenter utsatta för psykologiskt våld av nuvarande partner n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	6,6 (13)	12,1 (24)	2,5 (5)	1,5 (3)		0,5 (1)		0,5 (1)	23,7 (47)
Ej utsatt	24,7 (49)	32,3 (64)	9,6 (19)	2,5 (5)	0,5 (1)		0,5 (1)	2,5 (5)	72,7 (144)
Ej svar	2,0 (4)	1,5 (3)							3,5 (7)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	33,3	46,0	12,1	4,0	0,5	0,5	0,5	3,0	100,0

20

Tabell 25: Respondenter utsatta för sexuellt våld i en nuvarande relation

Respondenter utsatta för sexuellt våld av nuvarande partner n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	6,6 (13)	16,7 (33)	4,5 (9)	2,0 (4)	0,5 (1)			1,0 (2)	31,3 (62)
Ej utsatt	26,3 (52)	29,3 (58)	7,6 (15)	2,0 (4)		0,5 (1)	0,5 (1)	2,0 (4)	68,2 (135)
Ej svar	0,5 (1)								0,5 (1)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	33,3	46,0	12,1	4,0	0,5	0,5	0,5	3,0	100,0

21

Tabell 26: Respondenter utsatta för fysiskt våld i en nuvarande relation

Respondenter utsatta för fysiskt våld av nuvarande partner n=198									
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	25,8 (51)	30,8 (61)	6,6 (13)	1,0 (2)	0,5 (1)		0,5 (1)	2,5 (5)	67,7 (134)
Ej utsatt	7,1 (14)	15,2 (30)	5,6 (11)	3,0 (6)		0,5 (1)		0,5 (1)	31,8 (63)
Ej svar	0,5 (1)								0,5 (1)
Total antal	66	91	24	8	1	1	1	6	198
Total %	33,3	46,0	12,1	4,0	0,5	0,5	0,5	3,0	100,0

22

Tabell 32: Självdefinition hos respondenter utsatta för någon form av våld i en före detta relation

Respondenter utsatta för våld av före detta partner N=2013										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-Man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	43,3 (151)	32,4 (113)	14,3 (50)	3,2 (11)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)	0,3 (1)	5,4 (19)	100,0 (349)
Ej utsatt	30,7 (23)	57,3 (43)	4,0 (3)	5,3 (4)				1,3 (1)	1,3 (1)	100,0 (75)
Ej svar	31,2 (496)	54,2 (862)	8,1 (129)	3,3 (53)	0,2 (3)	0,3 (5)			2,6 (41)	100,0 (1589)
Total antal	670	1018	182	68	5	6	1	2	61	2013
Total %	33,3	50,6	9,0	3,4	0,2	0,3	0,0	0,1	3,0	100,0

23

¹⁹ Holmberg & Stjernqvist, 2005:79

²⁰ Holmberg & Stjernqvist, 2005:85

²¹ Holmberg & Stjernqvist, 2005:87

²² Holmberg & Stjernqvist, 2005:89

²³ Holmberg & Stjernqvist, 2005:104

Tabell 34: Respondenter utsatta för våld av före detta partner och utsatta för psykologisk kontroll

Respondenter utsatta för våld av före detta partner och utsatta för psykologisk kontroll n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	32,1 (112)	22,9 (80)	10,0 (35)	2,0 (7)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)		4,0 (14)	72,2 (252)
Ej utsatt	10,0 (35)	8,3 (29)	3,7 (13)	0,6 (2)					1,4 (5)	24,1 (84)
Ej svar	1,1 (4)	1,1 (4)	0,6 (2)	0,6 (2)				0,3 (1)		3,7 (13)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	43,3	32,4	14,3	3,2	0,6	0,3	0,3	0,3	5,4	100,0

24

Tabell 35: Respondenter utsatta för våld av före detta partner och utsatta för psykologisk isolering

Respondenter utsatta för våld av före detta partner och utsatta för psykologisk isolering n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	38,1 (133)	26,6 (93)	12,9 (45)	2,9 (10)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)		4,6 (16)	86,2 (301)
Ej utsatt	4,9 (17)	5,2 (18)	1,4 (5)						0,9 (3)	12,3 (43)
Ej svar	0,3 (1)	0,6 (2)		0,3 (1)				0,3 (1)		1,4 (5)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	43,3	32,4	14,3	3,2	0,6	0,3	0,3	0,3	5,4	100,0

25

Tabell 36: Respondenter utsatta för psykologiskt våld i en före detta relation

Respondenter utsatta för psykologiskt våld av före detta partner n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-Man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	28,4 (99)	19,2 (67)	9,2 (32)	1,7 (6)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)		3,2 (11)	62,8 (219)
Ej utsatt	13,2 (46)	11,5 (40)	4,6 (16)	0,9 (3)					2,0 (7)	32,1 (112)
Ej svar	1,7 (6)	1,7 (6)	0,6 (2)	0,6 (2)				0,3 (1)	0,3 (1)	5,2 (18)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	43,3	32,4	14,3	3,2	0,6	0,3	0,3	0,3	5,4	100,0

26

Tabell 37: Respondenter utsatta för sexuellt våld i en före detta relation

Respondenter utsatta för sexuellt våld av före detta partner n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	20,1 (70)	12,3 (43)	10,0 (35)	1,7 (6)	0,3 (1)	0,3 (1)	0,3 (1)	0,3 (1)	3,4 (12)	48,7 (170)
Ej utsatt	22,6 (79)	20,1 (70)	4,3 (15)	1,4 (5)	0,3 (1)				2,0 (7)	50,7 (177)
Ej svar	0,6 (2)									0,6 (2)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	43,3	32,4	14,3	3,2	0,6	0,3	0,3	0,3	5,4	100,0

27

Tabell 38: Respondenter utsatta för fysiskt våld i en före detta relation

Respondenter utsatta för fysiskt våld av före detta partner n=349										
	Lesbisk	Homoman	Bikvinna	Biman	Trans-kvinna	Trans-man	Hetero-kvinna	Hetero-man	Ej definerat	Total
Utsatt	36,1 (126)	27,2 (95)	11,7 (41)	2,9 (10)	0,6 (2)	0,3 (1)	0,3 (1)		5,2 (18)	84,2 (294)
Ej utsatt	6,9 (24)	5,2 (18)	2,6 (9)	0,3 (1)				0,3 (1)	0,3 (1)	15,5 (54)
Ej svar	0,3 (1)									0,3 (1)
Total antal	151	113	50	11	2	1	1	1	19	349
Total %	43,3	32,4	14,3	3,2	0,6	0,3	0,3	0,3	5,4	100,0

28

²⁴ Holmberg & Stjernqvist, 2005:107

²⁵ Holmberg & Stjernqvist, 2005:109

²⁶ Holmberg & Stjernqvist, 2005:112

²⁷ Holmberg & Stjernqvist, 2005:114

²⁸ Holmberg & Stjernqvist, 2005:116